Riksdagens protokoll 1991/92:110

Tisdagen den 12 maj

Kl. 14.00–16.26
18.00–19.21

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 6 maj.

2 § Framställan om interpellation

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:

Sten Andersson i Malmö har den 6 maj till kammarkansliet ingivit en till statsrådet Bo Lundgren ställd interpellation om återinförande av hobbyhästägandet. Enligt 6 kap. 1 § riksdagsordningen bör interpellation väckas endast i angelägenhet av större allmänt intresse. Vidare skall enligt tilläggsbestämmelse 6.1.1 den som inger interpellation efter utgången av april månad ange skälen till att interpellationen inte avgetts tidigare.

Som skäl för att interpellationen ingivits efter utgången av april månad har Sten Andersson i Malmö anfört att den senaste tidens travhästauktioner visat en klar tendens om att svensk travsport är på väg in i en djup kris.

Vid gårdagens sammanträde anmäldes talmannens förslag att interpellationen inte bör få framställas. Skälen härför var det sena ingivandet i förening med interpellationsämnets allmänna intresse.

Kammaren har nu att besluta i frågan. Beslut skall enligt 6 kap. 1 § riksdagsordningen fattas utan föregående överläggning.

Beslut

Efter ställda propositioner på dels bifall till, dels avslag på talmannens förslag att interpellationen inte skulle få framställas, bifölls talmannens förslag med acklamation.

Meddelande om information från regeringen

Anf. 2 TREDJE VICE TALMANNEN:

Vid kammarens sammanträde torsdagen den 14 maj kl. 14.30 lämnar miljöminister Olof Johansson information inför UNCED (Riokonferensen) m.m.

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 110*

Meddelande om ändringar i dagens föredragningslista

Anf. 3 TREDJE VICE TALMANNEN:

Socialminister Bengt Westerberg och arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund är förhindrade att svara på de frågor som de enligt dagens föredragningslista skulle besvara. Dessa utgår därför.

De på föredragningslistan efter kl. 18.00 upptagna frågorna 708 och 710 besvaras före uppehållet ca kl. 16.30.

3 § Svar på fråga 1991/92:712 om demonstrationsrätten

Anf. 4 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Inger Lundberg har frågat mig om jag är beredd att bekräfta att demonstrationsrätten är en viktig del av den svenska ekonomin. Svaret är självfallet ja. Rätten att uttrycka åsikter är en grundläggande och omistlig del av vårt fria och demokratiska samhälle.

Anf. 5 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret. Jag tycker att det känns viktigt och bra att statsministern slår fast demonstrationsrätten som en omistlig del av den svenska demokratin.

Bakgrunden till min fråga är att några moderata statsråds föraktfulla uttalanden mot årets förstamajfirande kan ha skapat viss osäkerhet om regeringens attityder till den breda folkliga demonstrationen.

Moderata samlingspartiet har valt att ägna sin vårkampanj åt att misskreditera förstamaj och socialdemokratin. Det är anmärkningsvärt att ett regeringsparti inte anser sin egen politik värd att föra ut. Men Moderata samlingspartiet vill tydligen ha det så. Än mer anmärkningsvärt ur riksdagens synpunkt är att statsråden deltar i kampanjen, att statsministern raljerar med det breda folkliga förstamajfirandet och att utbildningsministern kallar det för en förlegad politisk ritual.

Jag vill vädja till statsministern och säga att alla måste ha rätt att känna att de möts med respekt även om de har en annan politisk uppfattning än regeringsföreträdarna. Förstamaj är en viktig demokratisk tradition i Sverige. Det demokratiska förstamajfirandet har rötter långt innan kommunismens maktövertagande i öst. Jag menar att statsministern har ett ansvar. Människor har rätt att känna att de respekteras av sin statsminister. Jag vill fråga statsministern om han är beredd att ta avstånd från uttalanden om att förstamaj är en förlegad politisk ritual.

Anf. 6 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Det är jag självfallet inte. Denna åsikt är vitt företrädd, även inom det socialdemokratiska partiet – om vi återgår till en mera partipolitisk debatt. Åtskilliga socialdemokratiska debattörer har de senaste månaderna påpekat att marscherandet på gator under gamla röda fanor kanske inte är en politisk manifestationsform som har en förankring i vårt moderna, litet mera individualiserade och framtidsinriktade samhälle.

Det är inte min sak att avgöra den frågan. Den skall socialdemokratin själv avgöra. Men det vore mig främmande att officiellt ta avstånd från åsikter som jag vet förekommer och är tämligen brett förankrade även inom den socialdemokratiska rörelsen.

Anf. 7 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Kan jag då tolka statsministern så att statsministern ser sig som statsminister för bara en del av svenska folket och icke vill ta hänsyn till känslor hos de hundratusentals människor som tar förstamajfirandet på stort allvar?

Regeringen har i olika sammanhang betonat vikten av vuxenvärldens attityder. I Örebro stod två ungdomar med plakat bredvid de som firade förstamaj. På det ena plakatet stod: Håll rent på Drottninggatan. På det andra plakatet stod: Honecker, Ceausescu, Carlsson. Efter Carlsson fanns ett frågetecken, två kors och texten Vila i frid. Förstår inte statsministern att attityder som statsministerns och utbildningsministerns kan vara destruktiva?

Anf. 8 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag tror att Inger Lundberg inser att demonstrationsrätten är sakrosankt liksom yttrandefriheten, friheten att framföra vilka uppfattningar man vill i den ibland litet livaktiga politiska dialogen som vi har. Men samtidigt är socialdemokratin ingen frizon för politisk kritik – inte ens på förstamaj. Jag kommer att fortsätta att ta mig friheten att kritisera vad jag uppfattar som förlegad och felaktig politik.

Jag har kritiserat det socialdemokratiska budskapet på förstamaj. Man stod där och sade att man inte har något ansvar för landets ekonomiska situation. Man stod där och sade att bara ökade offentliga utgifter och höjda skatter kan lösa de ekonomiska problemen. Detta är enligt min mening en i grunden felaktig politik. Det är en viktig uppgift att också klargöra detta. Det är en lika viktig del i vitaliteten i vår demokrati att kritisera åsikter som rätten att faktiskt få framföra dem.

Anf. 9 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Socialdemokratin vill inte vara en frizon. Det hör demokratin till att man tar debatt, även i sakfrågor. Däremot kritiserar jag statsministerns raljerande och ironiserande över förstamajfirandet och utbildningsministerns försök att få det svenska demokratiska förstamajfirandet att framstå som något som har rötter i en diktaturtradition. Det är djupt osant och ohistoriskt. Jag beklagar att statsministern bara vill ta ansvar för människors känslor inom de grupper som har röstat fram statsministern.

Anf. 10 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Nog tycker jag att det är litet av prinsessan på ärten över Inger Lundberg. Nog skall socialdemokratin vara beredd att ta motargument, även på förstamaj.

Socialismen har fallit sönder och samman i hela världen. Socialismen har inte främst diskrediterats av sina motståndare utan framför allt av sina anhängare. Det är inte helt onaturligt att detta leder till en diskussion på och

kring första maj. När regeringen utsätts för hårda angrepp från de socialdemokratiska talarstolarna under första maj är det inte heller onaturligt att regeringen säger ifrån att det som socialdemokratin företräder är en gammal och förlegad politik.

Det är mig helt främmande att frånta socialdemokratin rätten att framföra vilka åsikter det än må vara och på vilket sätt det än må vara. Formerna väljer socialdemokratin själv. Men det är litet av prinsessan på ärten när man inte kan tåla kritik av sina mötesformer eller innehållet i politiken. Det har ingenting med demokrati att göra, men den demokratiska dialogen kräver kanske en litet större stryktålighet.

Anf. 11 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är inte några prinsessor och prinsar på ärten som har blivit mycket stötta av Per Unckels uttalande eller av de paroller som de ungdomar jag tidigare talade om hade. Jag kan vidare konstatera att statsministern anser att kraven på arbete åt alla, solidaritet och alla människors lika värde är förlegade paroller och värderingar.

Anf. 12 Statsminister CARL BILDT (m):

Herr talman! Får jag bara korrigera mig litet på en punkt. Det kanske inte bara var prinsessor på ärten som blev stötta. Jag noterade i pressreferaten av vad Per Unckel hade sagt att den person som blev mest stött var Stig Malm. Att karakterisera honom som prinsessan på ärten vore nog, herr talman, fel.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på frågorna 1991/92:717 och 740 om asylärendenas handläggning

Anf. 13 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att asylärendena snabbt skall avgöras och för att förebygga nya långa handläggningstider.

Lars Andersson har frågat mig vad jag kommer att göra för att utlänningsnämnden skall fungera tillfredsställande.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Som jag i går svarade här i kammaren på en fråga ställd i en interpellation av Hans Göran Francks partikamrat Georg Andersson, är de långa väntetiderna ett stort problem vars lösning bör ges högsta prioritet.

En kraftig förstärkning av utlänningsnämnden genom ökade resurser är här en viktig åtgärd. Resurstillskottet beräknas i kompletteringspropositionen till ca 12,5 milj.kr. Visar det sig att detta inte är tillräckligt, kommer regeringen inte att tveka att tillföra ytterligare resurser.

Jag vill här samtidigt erinra om att utlänningsnämnden startade sin verksamhet den 1 januari 1992 och att den redan nu, under rådande omständigheter, gör en god insats.

Anf. 14 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Flyktingströmmen till Sverige ökar på nytt. Vi kunde höra om det i dag på radion. Men vi kunde också höra en annan sak som kan spela en viss roll för vår del, nämligen att Tyskland inför visumtvång. Det kan innebära att flyktingströmmarna tar sig till andra länder.

Det är den här delen av bakgrunden som jag tycker är aktuell att tala något om i dag. Min fråga gällde inte bara vad regeringen gör för att få en snabbare handläggning inom utlänningsnämnden, utan den gällde också vad man på sikt gör för att förebygga att sådana situationer som vi har varit med om skall kunna återuppstå.

Jag tycker att det svar Birgit Friggebo har gett är bra på så sätt att hon har sagt att det är fråga om att ge lösandet av detta problem högsta prioritet och att man inte tvekar om att sätta in ytterligare åtgärder om så behövs.

Frågan är om det finns en sådan beredskap i tillräcklig utsträckning. Under de två första månaderna avgjordes bara 400 ärenden. Jag har hört mig för hos utlänningsnämnden, och takten är större nu. Jag vill ändå fråga Birgit Friggebo när hon räknar med att balansen skall vara avbetad.

Anf. 15 LARS ANDERSSON (-):

Herr talman! Också jag vill tacka statsrådet för svaret. Skälet till att jag ställde frågan är den frustration som förläggningschefer, regionchefer och även advokater och asylsökande har upplevt. Som Hans Göran Franck sade är det bra att frågan har högsta prioritet, och jag kommer att följa frågan med spänning.

Anf. 16 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Först skulle jag vilja korrigera Hans Göran Franck på en punkt. Tyskland har inte infört något visumtvång. Däremot har man på administrativa grunder uppenbarligen skärpt kontrollen vid gränserna. Tyskland har liksom Sverige skrivit under internationella konventioner som innebär att en ansökan om asyl måste behandlas när den kommer in. Det är en felaktig uppgift som har spritts ganska vitt här i Sverige att Tyskland skulle ha infört något nytt visumtvång.

En annan fråga var hur man skall kunna förebygga köbildning i framtiden. Jag menar att det i organisationerna måste finnas en hög grad av flexibilitet. Man måste alltså i invandrarverket och i utlänningsnämnden ha en betydande flexibilitet när det kommer in fler ansökningar.

Jag vill också peka på att utlänningsnämnden under april månad har avverkat fler ärenden än vad som har kommit in. Balansen har således minskat under april månad, och man är nu uppe i det veckoproduktionsmål som man har satt upp. Det är naturligtvis min förhoppning att utlänningsnämnden så snart som möjligt skall ha betat av sin balans. Den exakta tidpunkten är svår att bedöma. Den beror på hur man lyckas med att rekrytera de nya personer som skall anställas och hur fort dessa kan komma i arbete och kan hjälpa till med att minska balanserna, vilket är en oerhört viktig uppgift.

Anf. 17 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tog upp den internationella sidan av saken, men det är möjligt att det är som Birgit Friggebo nu säger. Hur som helst rör det sig om ökade restriktioner, och de restriktionerna kan man kanske se tendenser till även på andra håll. Jag menar därför att det kan vara angeläget att öka aktiviteten för att ta internationella initiativ på det här området i syfte att förbättra situationen i Europa.

Birgit Friggebo säger att hon inte kan ange någon tidpunkt för när balansen kan vara avbetad. 1990/91 var den av allt att döma i stort sett avbetad eller på rimlig nivå. Ett faktum är väl ändå att nämnden för dagen tillförs ungefär lika många ärenden som man betar av.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1991/92:718 om invandrarverkets medelsförvaltning

Anf. 18 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Utifrån påståenden om att invandrarverket misshushållar med skattebetalarnas pengar i syfte att uttrycka en låtsad humanitet frågar Bert Karlsson vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att – som han uttrycker det – "få bukt på invandrarverkets slöseri med skattebetalarnas medel".

Jag skall lämna svaret i två delar.

För det första: Att invandrarverket skall utföra de uppgifter man nu utför, har riksdagen beslutat. Att detta medför utgifter är ofrånkomligt. För att hålla utgifterna nere är det nödvändigt att pröva nya arbetsmetoder och förhållningssätt. Som ett led i detta har regeringen nyligen initierat en översyn av mottagandet av asylsökande och flyktingar. Översynen syftar till att motverka långa vistelser i flyktingförläggningar och skall göra mottagandet mer flexibelt och mindre kostnadskrävande.

För det andra: Förvaltningsrevisionen av statens myndigheter, som bl.a. har till uppgift att främja en effektiv resurshushållning, utförs av riksdagens revisorer och riksrevisionsverket. Förekommer missförhållanden i enlighet med Bert Karlssons påståenden faller detta inom ramen för denna granskningsverksamhet. Regeringen har inte för avsikt att föreslå riksdagen några förändringar härvidlag.

Då Bert Karlsson, som framställt frågan, anmält att han var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav tredje vice talmannen att Peter Kling i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 19 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Birgit Friggebo sade i sitt svar: "Regeringen har inte för avsikt att föreslå riksdagen några förändringar härvidlag." Anledningen till att denna fråga har ställts är att en internrevision har gjorts på åtta anläggningar, och man har konstaterat att det förekommer slarv och felaktigheter, alltså

rent slarv som kostar 50–60 milj.kr. Nu vet vi att vi har ungefär hundra anläggningar i Sverige. Detta innebär att det kanske förekommer slarv som kostar uppåt en halv miljard, mellan 300 och 500 miljoner. När vi för ett tag sedan här i kammaren röstade om deltidspensionerna, blev det nästan en regeringskris på grund av 300 miljoner. Nu frågar jag mig: När man nu kan slarva i väg 300–500 milj.kr. av skattebetalarnas pengar, kan då också detta förorsaka en regeringskris, eftersom Birgit Friggebo inte avser att göra någonting åt det slarv som uppenbarligen förekommer på våra flyktingförläggningar?

Anf. 20 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag har redogjort för att vi har en revision både här i riksdagen och inom riksrevisionsverket. Det är riktigt att man på invandrarverket själv har gjort en internrevision och där påtalat att det har förekommit missförhållanden. Denna rapport är nu överlämnad även till riksrevisionsverket, och detta system fungerar alltså som det skall. Det är med anledning av detta som jag har sagt att jag inte har för avsikt att föreslå förändringar vad gäller kontrollverksamheten och revisionsverksamheten.

Jag har också pekat på att vi just har tillsatt en utredning som skall jobba snabbt med att göra en översyn över flyktingmottagandet över huvud taget. Syftet med detta är att vi skall minska ner förläggningstiderna och få ett mer flexibelt system som är mindre kostnadskrävande. I den meningen vidtar vi alltså åtgärder för att minska belastningen. Det finns naturligtvis ingen som önskar att förläggningsverksamheten skall kosta mer än vad den behöver kosta.

Anf. 21 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Birgit Friggebo talar om att man skall förkorta tiden på förläggningarna. Hur skall man kunna göra detta när det kommer in 4 000–5 000 människor, framför allt från det forna Jugoslavien? Framför allt är det kosovoalbaner som kommer hit som ekonomiska flyktingar. Hur skall man kunna stoppa det här? Hur skall man kunna förkorta tiderna när det kommer in så pass mycket folk?

Anf. 22 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det handlar om att minska den tid som människor tvingas att vistas på flyktinganläggningar. Vad vi vill komma åt är hur systemet fungerar över huvud taget. Tanken är att engagera frivilligkrafter, privata företag, kyrkan och andra som är beredda att ställa upp för att vi skall få ett mindre kostnadskrävande och bättre fungerande flyktingmottagande.

Anf. 23 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag förstår inte den här ekvationen. Det är självklart att vi skall förkorta tiderna, men hur skall vi kunna göra detta när det till Sverige kommer 4 000–5 000 nya flyktingar varje månad? Jag har här ett klipp ur en tidning där man skriver: Med snart 45 000–50 000 i förläggningar blir det kritiskt i våra förläggningar i Sverige. Det här rimmar inte. Vi vet allihop att

detta inte är några riktiga flyktingar, utan 80 % av dem som kommer är ekonomiska flyktingar.

Anf. 24 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Detta faller utanför den fråga som är ställd, och jag återkommer till det i ett senare frågesvar.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1991/92:725 om rättshjälpen för asylsökande

Anf. 25 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Sten Andersson i Malmö har frågat mig om jag avser att föreslå att juristhjälp skall utgå till asylsökande omedelbart vid ankomsten till Sverige.

Det är av stor vikt att den asylsökande får komma i kontakt med en advokat eller annan jurist på ett så tidigt stadium som möjligt. Det är ett sätt att slå vakt om rättssäkerheten och effektiviteten i hanteringen av asylärenden.

Invandrarverket har nyligen i en skrivelse till regeringen lagt fram ett förslag till en provverksamhet med advokatjour för asylsökande. Detta ärende är nu under beredning inom regeringskansliet.

Anf. 26 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret. På grund av Sveriges tyvärr alltför dåliga ekonomi tvingas vi i dag dra ner på i stort sett all verksamhet där stat och kommun skall betala. Man minskar nu in på möjligheten att få fri juristhjälp, så att det stora flertalet svenskar utestängs från denna förmån. Jag menar därför att det är ett utmanande förslag att varje asylsökande skall ha rätt till jurist- och advokathjälp, när man tar bort denna möjlighet för majoriteten av svenska folket.

Statsrådet säger att den här åtgärden är viktig med tanke på rättssäkerheten och effektiviteten vid hanteringen av ärenden. Jag vill då fråga statsrådet: Om man nu så kategoriskt kan säga att det är av stor vikt för de asylsökande att en sådan här möjlighet finns, varför skall man då bara prova det, varför skall man inte införa det helt och fullt och totalt? Skall man i vissa delar av Sverige ha rätt till jurist och i andra delar inte? Kan statsrådet något precisera detta?

Anf. 27 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag har redovisat för Sten Andersson i Malmö att regeringen ännu inte har tagit ställning till det förslag till advokatjour som invandrarverket i samarbete med Advokatsamfundet har jobbat fram. Sten Andersson uttolkar alltså mer än vad som står i förslaget.

Däremot är jag av den åsikten att det är bra att jurister och advokater kopplas in så tidigt som möjligt, inte minst mot bakgrund av effektiviteten. På så sätt är det bedömningsunderlag som våra myndigheter sedan får så full-

lödigt som möjligt. Detta kan bidra till att minska ner den tid det tar att fatta beslut.

Anf. 28 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Den sista meningen om nya förslag och bättre effektivitet har vi hört i riksdagen under de senaste tio åren, men det har hitintills inte hänt någonting. Min förhoppning om att detta skulle bli bättre är därför definitivt inte överdrivet stor.

Jag ställde en fråga till statsrådet om denna provverksamhet. Kan man tänka sig att denna provverksamhet skall ske över hela Sverige, eller skall den bara ske i Ystad och i Trelleborg medan de som kommer till Stockholm inte skall få förmånen?

Till sist: Visst är rättssäkerheten viktig, men vad man gör nu är att man minskar den för en majoritet av svenska folket och sedan tydligen på sikt vill ge juristhjälp åt alla som söker asyl. Än en gång, herr talman: Jag tycker att detta är utmanande i de tider som vi nu upplever i Sverige.

Anf. 29 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Självfallet skall rättssäkerheten gälla alla människor som befinner sig på det svenska territoriet.

För övrigt har jag ingenting att tillägga om detaljer i invandrarverkets förslag, eftersom regeringen ännu inte har tagit ställning till förslaget.

Anf. 30 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är bra att statsrådet åtminstone talar om att rättssäkerheten självfallet skall gälla för alla som finns i Sverige. Men det är ändå ett förslag – okej, det är baserat på Sveriges dåliga ekonomi – att man skall minska möjligheten för den stora delen av den svenska befolkningen att erhålla den här fria hjälpen. Det är i det sammanhanget och det är med tanke på den jämförelsen som jag tycker att det här förslaget, om det blir genomfört, är utmanande mot de svenska skattebetalarna.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1991/92:743 om extra insatser beträffande kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Anf. 31 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Sten Söderberg har frågat mig om jag är beredd att ta mitt ansvar för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och därmed bevilja extra insatser i form av förmånliga lån och bidrag. Sten Söderbergs utgångspunkt är i första hand behovet av upprustning av värdefulla byggnader i Stockholm och andra städer.

Som svar på frågan vill jag hänvisa till årets kompletteringsproposition (prop. 1991/92:150, bil. I:9). Regeringen har där föreslagit riksdagen att bevilja 100 milj.kr. i ett anslag för investeringar inom kulturområdet. Medlen

bör enligt förslaget bl.a. användas för iståndsättning och vård av kulturminnen och kulturmiljöer.

Anf. 32 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Statsrådet! Såsom företrädare för det liberala partiet är jag inte nöjd med de något luddiga förklaringar som har lämnats i detta meddelande. Man talar inte om vad som avses med investeringar på kulturområdet.

Jag vill också peka något närmare på möjligheterna till renoveringar av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och en samverkan mellan sådana entreprenörer som renoverar fasader, tak och andra delar av fastigheterna.

Vid en genomgång av fastigheter i Stockholmsområdet har jag funnit att det finns ett mycket stort utrymme för kulturhistoriska insatser. Där kan olika typer av byggentreprenörer medverka. Det skulle innebära inte bara ett skydd av kulturhistoriskt värdefulla byggnader utan även sysselsättning i en ganska avsevärd omfattning.

Anf. 33 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det är just vetskapen om att det finns stora behöv och att det i tider av lågkonjunktur kan vara riktigt att satsa på insatser vad gäller kulturminnen, kulturmiljöer och kulturhistoriskt värdefulla byggnader som är bakgrunden till regeringens förslag.

Det är litet förvånande att Sten Söderberg anser att 100 milj.kr. är luddigt. Det är i högsta grad ett mycket konkret förslag som regeringen har förelagt riksdagen.

Anf. 34 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag skulle vilja replikera med att peka på en annan möjlighet som jag har tagit upp i min fråga. Det är att ge helt andra lånemöjligheter och finansieringsmöjligheter för de fastighetsägare som vill renovera sina fastigheter och bevara kulturen.

Det finns också möjligheter för en liberalt sinnad regering att t.ex. ta bort momsen på denna typ av renoveringsarbeten när det gäller kulturhistoriskt värdefulla byggnader och andra värdefulla föremål.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på fråga 1991/92:744 om pressmeddelande med anledning av socialförsäkringsutskottets beslut om remiss av viss proposition

Anf. 35 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Maud Björnemalm har frågat mig på vilka grunder jag gjorde ett pressuttalande i samband med socialförsäkringsutskottets beslut att remittera propositionen som gäller förvar av barn.

Grunderna för mitt uttalande var följande.

Det är förvisso sant att förslagen inte remissbehandlats på sedvanligt sätt. Men såväl rikspolisstyrelsen som invandrarverket har deltagit i beredningen av förslagen. Detta framgår också av propositionen. I propositionen finns

redovisat vilka invändningar som rikspolisstyrelsen och invandrarverket har haft mot förslaget. Regeringen har också förklarat varför den inte fullt ut har beaktat deras synpunkter. Regeringen anser att hänsynen till barnens bästa måste väga tyngre än strävan att snabbt och effektivt kunna verkställa lagakraftvunna avlägsnandebeslut.

Som framgår av propositionen har regeringen inhämtat lagrådets yttrande över förslagen. Lagrådet hade inte några invändningar mot förslaget att ytterligare begränsa möjligheterna att ta barn i förvar. Lagrådet framförde heller inga synpunkter på ärendets beredning.

Efter den här bakgrundsbeskrivningen tycker jag att det är helt korrekt att kritisera Socialdemokraterna för att ni har valt att fördröja handläggningen av ärendet i riksdagen. Det finns ingen saklig grund för att nu remittera förslaget.

I riksdagen finns – såvitt jag förstår – en majoritet för regeringens förslag. De två partier som motsatt sig att möjligheten att ta barn i förvar ytterligare skall minska – nämligen Socialdemokraterna och Ny demokrati – har däremot majoritet i socialförsäkringsutskottet. Den enda möjligheten att förhindra att den föreslagna lagändringen skulle träda i kraft redan den 1 juli 1992 var att fördröja behandlingen i utskottet. Det har Socialdemokraterna och Ny demokrati gjort.

Anf. 36 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Nu är det inte propositionen vi skall diskutera. Det får vi tillfälle att göra vid ett senare tillfälle. Jag ställde frågan eftersom jag tyckte att det var märkligt att kulturdepartementet och ansvarigt statsråd går ut med ett pressmeddelande och har synpunkter på hur utskottet vill arbeta med ett ärende när man dessutom inte kan ha någon aning om hur diskussionen har förts i utskottet.

Kulturministern sade i sitt pressmeddelande att beslutet är en skandal. Birgit Friggebo menar då att utskottets beslut att skicka en proposition på remiss skulle vara en skandal. Det stod klart efter den utfrågning som utskottet hade med invandrarverket, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen och flyktingrådet att detta förslag inte hade varit föremål för sedvanlig remissbehandling. Ett enigt utskott beslöt då att en remissbehandling skulle ske.

Detta är en proposition med många frågetecken och oklarheter. Regeringen hade så bråttom med den här propositionen att man inte kunde vänta på rikspolisstyrelsens fördjupade undersökning om varför barn inte ställts under uppsikt, vilket lagen kräver. Lämnar regeringen ifrån sig en så illa underbyggd proposition får man som statsråd finna sig i att utskottet vill ha svar på en del frågor för att kunna avge ett bra betänkande.

Birgit Friggebo påstår att vi vill förhala beslutet och att byråkratiska hänsyn tillåts gå före barnens välbefinnande. Det är just med tanke på barnen som vi vill att förslaget skall remissbehandlas och få en allsidig belysning. Vi har därför bestämt att Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Advokatsamfundet, Röda korset och Rädda barnen skall få yttra sig.

Anf. 37 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Maud Björnemalm beskriver det som att frågan om en remiss är en helt ny fråga som kom fram i samband med utfrågningen. Den

finns redovisad i propositionen, och där redovisas också de invändningar som invandrarverket och rikspolisstyrelsen har haft. Vi har haft kontakt med dem under den tid som propositionen togs fram. Dessutom förekom här en felaktig uppgift. Det var inte ett enigt utskott som beslutade om en remiss.

Det jag har sagt – och det är naturligtvis en bedömning – är att jag tycker att detta är en skandal. Jag har i mitt uttalande sagt att min bedömning är att Socialdemokraterna vill att detta skall fortgå även i framtiden. Den bedömningen gör jag eftersom ni har yrkat avslag på propositionen. Ni försöker dessutom förhala beslutet. Det är ju sant, eftersom det nu inte blir någon riksdagsbehandling i vår. Byråkratiska hänsyn tillåts gå före barnens välbefinnande. Jag tycker att detta är en riktig beskrivning. Ni vill ha en remissrunda, och under tiden kommer fortfarande barn att sättas i förvar och låsas in.

Jag anser därför att det uttalande som jag gjorde innehåller en helt adekvat och riktig beskrivning av det samgående som Socialdemokraterna och Ny demokrati har gjort i den här frågan. Mot bakgrund av den kritik som har riktats under flera år när antalet barn i förvar har ökat, och den socialdemokratiska regeringen inte lyckades att lägga fram förslag till riksdagen för att förhindra denna ökning, finns en viss trovärdighet i mitt påstående att Socialdemokraterna inte tycks vara särskilt intresserade av att få stopp på denna inlåsning av barn.

Anf. 38 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag var faktiskt med vid utskottets sammanträde, Birgit Friggebo, vilket inte Birgit Friggebo var. Invandrarverket, rikspolisstyrelsen och socialstyrelsen hade synpunkter på propositionen. Både invandrarverkets representant och rikspolisstyrelsens representant sade att de säkert haft möjligheter att räta ut en del frågetecken och skingra oklarheter om de hade fått förslaget på remiss och kunnat arbeta med det under rimlig tid.

Utskottet var helt enigt om att skicka ut förslaget på remiss, Birgit Friggebo. Det som vi inte var eniga om och som Folkpartiets representant inte ville gå med på var att remisstiden skulle löpa till den 1 september. Det visade sig, att om riksdagen skulle ha en möjlighet att behandla förslaget före sommaruppehållet, skulle remisstiden bli en vecka. Det ansåg jag och flera med mig vara alldeles för kort tid.

Anf. 39 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Min utgångspunkt för kritiken är att Socialdemokraterna har yrkat avslag på propositionen, att man inte vill förbjuda förvarstagande av barn och att man med alla medel försöker att här i riksdagen fördröja behandlingen av propositionen. Därmed anser jag mig ha sakliga grunder för de uttalanden som jag har gjort.

Anf. 40 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Birgit Friggebo försöker komma undan kritiken mot en dålig proposition genom att klumpa ihop Socialdemokraterna med Ny demokrati och påstå att vi vill förhala beslutet.

Vi vill att detta förslag, denna proposition, skall vara belyst när det gäller

vilka konsekvenser som det får. Den analysen av konsekvenserna finns inte i propositionen. Det är med tanke på barnen som vi har begärt remissen, så att remissinstanserna skall få yttra sig och även få rimlig tid att arbeta med förslaget.

Jag tycker att det är underligt att ett statsråd har synpunkter på hur ett av riksdagens utskott skall arbeta. Vi måste väl ändå vara suveräna att besluta hur vi själva vill behandla ett ärende.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1991/92:757 om utländsk dom som grund för utvisningsbeslut

Anf. 41 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Gudrun Schyman har frågat mig huruvida en utländsk straffdom för en i Sverige laglig gärning kan vara grund för att tillämpa regeln om "särskilda skäl" för utvisning.

Bakgrunden till frågan är ett enskilt ärende. Regeringen har avslagit en familjs asylansökan och fattat beslut om avvisning av den, detta trots att familjen vistats i Sverige mer än tre år.

I utlänningsärenden föreligger sekretess till skydd för den enskilde, varför jag är förhindrad att kommentera enskilda ärenden.

Generellt vill jag dock säga följande. Enligt utlänningsförordningen får en familj beviljas uppehållstillstånd om barnen gått i svensk skola eller förskola i mer än tre terminer, om inte särskilda skäl talar däremot. På motsvarande sätt regleras i förordningen om uppehållstillstånd i vissa utlänningsärenden att en familj som den 1 januari 1992 vistats i Sverige minst ett år får beviljas uppehållstillstånd, om inte särskilda skäl talar däremot.

Enligt förordningsmotiven är brott en sådan omständighet som kan utgöra ett särskilt skäl.

En utländsk straffdom för en handling som inte är kriminaliserad i Sverige torde enligt min mening normalt inte utgöra ett sådant skäl. Jag tänker då i första hand på handlingar som över huvud taget inte är straffbelagda här, t.ex. blasfemi. Olika typer av samröre med narkotika är dock kriminaliserat även i Sverige.

Anf. 42 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka så mycket för svaret, som jag tycker andas vissa förhoppningar. Jag vet inte om jag har rätt i det.

Jag vet att detta är ett ärende som Birgit Friggebo känner väl till. Jag vet också att sekretessen förbjuder oss att tala i personliga termer i den här frågan. Rent generellt vill jag säga att det är mycket besvärliga ärenden när det handlar om familjer, och familjer med många barn. Det är fråga om barn som varit lång tid i Sverige, rotat sig och går i skolan, barn som är inskrivna och äntligen börjar fungera i barnomsorgen och barn som är födda i Sverige. Allt detta gäller i det särskilda ärende som gett upphov till denna fråga. Det minsta barnet är fött i Sverige och vet inte av någonting annat än Sverige.

Den förordning vi talar om finns just för att dessa ärenden är så besvärliga. Där sägs att barn som gått i skola under tre terminer skall få vara kvar av humanitära skäl. Nu har alltså dessa barn varit här dubbelt så lång tid.

Jag förstår att brott kan utgöra ett särskilt skäl. Den principiella frågan är vem som skall bedöma vad som är brott. Jag tror att vi är överens om att det i detta fall handlar om en gärning som är straffbelagd i Frankrike men inte i Sverige. Jag tycker att det borde vara rimligt att man inte kan använda detta som skäl, eftersom gärningen inte är brottslig i Sverige. Man kommer ut på ett gungfly, om man skall göra specialbedömningar av vilka brott som kan utgöra särskilda skäl och vilka som inte kan vara det.

Det finns naturligtvis en mängd brottsrubriceringar i andra länder som inte stämmer med den svenska lagstiftningen, gärningar som inte alls skulle ge oss grund att betrakta en person som brottslig över huvud taget. Är det inte rimligt att man håller sig till den svenska lagstiftningen när man studerar vilka omständigheter som kan utgöra ett särskilt skäl?

Anf. 43 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag delar Gudrun Schymans uppfattning om det angelägna i att ta stora humanitära hänsyn när det gäller barnfamiljer. Det är också motivet till att vi har en särskild bestämmelse just när det gäller barnfamiljer som har väntat länge. Här kommer olika önskemål i konflikt med varandra. Man skulle naturligtvis kunna fatta beslut som rör varje enskild individ. Men det leder till att familjer splittras. Att inte splittra familjer är en annan princip som vi är måna om.

Brottslig verksamhet är ett särskilt skäl för att inte ta hänsyn till väntetiden. Jag tror att det också har ett starkt stöd bland de flesta här i Sverige. I Sverige är samröre med narkotika en kriminell handling. När man studerar domar som har fällts i andra länder måste man se till brottets karaktär och strafftidens längd, som sammantagna indikerar vilken typ av brottslig verksamhet den berörda individen har sysslat med.

Anf. 44 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Vi är överens i långa stycken. Men frågan är om och på vilket sätt man kan dra paralleller mellan vad som är brottsligt utomlands och vad som är brottsligt i Sverige. Kan man göra det utifrån straffsatserna? Jag kan tänka mig att det finns brott som utomlands ger anledning till mycket höga straffsatser, medan samma handling i Sverige inte är straffbelagd alls. Det kan rent av utgöra grunden till att människor kommer till Sverige. Jag kan inte se annat än att man här kommer ut på ett gungfly.

I det specifika ärendet rörde det sig om en person som hade bott i en lägenhet vars innehavare sysslade med narkotikabrott. Den inneboende kände inte till detta, osv. Man måste gå in i detalj på domen för att vara säker på att det rör sig om en brottslig gärning, en gärning som också i Sverige skulle ha blivit betraktad som en sådan.

Det måste väl finnas någon rättspraxis att hålla sig till. Om handlingen inte är ett brott i Sverige, kan den då anföras som ett särskilt skäl för utvisning?

Anf. 45 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Först vill jag erinra om att vistelsetidens längd *kan* utgöra en grund för att man skall få stanna i Sverige av humanitära skäl. Men det finns särskilda skäl emot det. Det finns ingen uttalad bestämd rättighet att få stanna på grund av vistelsetidens längd. Det är bakgrunden.

För det andra är Frankrike ett västeuropeiskt land med rättstraditioner som liknar dem vi har i Sverige.

För det tredje handlade det i detta fall om narkotikabrott, som också är kriminaliserat i Sverige. Man måste också se på strafftidens längd. Självfallet ägnar vi oss inte åt att i Sverige hålla nya domstolsförhandlingar för att korrigera beslut som är fattade i andra länder. Vi gör en avvägning och en bedömning av brottets karaktär.

Anf. 46 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Visst är Frankrike ett västeuropeiskt land och en rättsstat. Men Frankrike har också ett sätt att behandla sina invandrare på, som i många avseenden är oss i Sverige ganska fjärran. Det gäller också bostadspolitiken. Det tror jag att Birgit Friggebo vet om. Många invandrare i Frankrike har stora sociala svårigheter, som också gör att de hyser in sig hos varandra. En situation av detta slag kan alltså uppkomma utan att man för den skull är inblandad i narkotikahärvor. Så har det varit i det aktuella fallet, vad jag förstår.

Jag skulle vilja fråga om det kan vara så att ett fel har blivit begånget. Kan det vara så att man har tittat på papperen och sagt: Ett långvarigt straff har utdömts i Frankrike, och det måste innebära att det också skulle ha blivit så i Sverige. Kan det vara så att man helt enkelt har gjort en miss? Kan sådana förekomma?

Anf. 47 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Om Gudrun Schyman frågar mig, är jag naturligtvis av den uppfattningen att regeringen efter mycket moget övervägande har fattat ett riktigt beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1991/92:760 om asylsökande från Jugoslavienområdet

Anf. 48 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Ian Wachtmeister har mot bakgrund av det stora antalet asylsökande från Jugoslavien frågat mig om regeringen avser att göra något åt detta flyktingproblem.

Konflikten i det forna Jugoslavien har medfört att över en miljon människor har fått fly ifrån sina hem. Det är första gången på länge som Europa har drabbats av ett så stort flyktingproblem. Den helt avgörande orsaken till det stora antalet människor som söker sig i väg från det forna Jugoslavien är naturligtvis de sedan ett år pågående väpnade oroligheterna. Människor flyr

undan våld och väpnade strider. Inom det forna Jugoslaviens territorium beräknas nära en miljon människor befinna sig på flykt. Därutöver befinner sig flera hundra tusen i de närmaste grannländerna Österrike, Ungern, Schweiz och Tyskland. Till vårt land har det senaste året drygt 25 000 människor sökt sig.

De flesta som söker skydd gör det alltså i eller i närheten av det forna Jugoslavien. Det förefaller framför allt ha gällt slovener, kroater och bosnier. De som ger sig i väg litet längre, bl.a. till Sverige, är i betydligt större utsträckning av albanskt ursprung. De flesta kommer från provinsen Kosovo i Serbien, där de albansktalande utgör 90 % av befolkningen. I Kosovo förekommer allvarliga motsättningar mellan olika folkgrupper. Sverige har sedan länge påpekat Belgradregimens kränkningar av Kosovoalbanernas mänskliga rättigheter, både i ESK-arbetet och bilateralt. Denna kritik kvarstår naturligtvis till dess förhållandena för albanerna i Kosovo förbättras.

I det forna Jugoslavien bedrivs verksamhet av flera internationella organisationer för att humanitärt bistå de många internflyktingarna. Därigenom skall de inte tvingas söka sig längre bort för att erhålla skydd. Sverige har hittills bidragit med 18 milj.kr. till UNHCR:s och Internationella Röda korsets verksamhet i det forna Jugoslavien. För en vecka sedan riktade UNHCR en ny apell om ytterligare internationellt bistånd för att fortsätta sin verksamhet i området. Denna studeras nu i regeringskansliet. På onsdag och torsdag besöker FN:s flyktingkommissarie Stockholm, varvid situationen i Jugoslavien givetvis står högt på dagordningen.

Asylsökande från det forna Jugoslavien utgör i dag den ojämförligt största gruppen av asylsökande i Sverige, och inströmningen är alltjämt mycket stor. Invandrarverket införde i slutet av förra året verkställighetsstopp för avvisningar till f.d. Jugoslavien. Verkställighetsstoppet har senare hävts avseende Makedonien och Slovenien. I fråga om de övriga f.d. jugoslaviska delrepublikerna anses läget i dag alltjämt vara så osäkert att det inte är lämpligt att verkställa avvisningar dit, förutom om det i undantagsfall finns särskilda skäl, t.ex. i ärenden avseende utvisning av domstol på grund av brott. Både utlänningsnämnden och invandrarverket anser att det för närvarande är mest lämpligt att i flertalet ärenden rörande asylsökande från det forna Jugoslavien avvakta med att fatta beslut. Man följer hela tiden utvecklingen i området. Bl.a. har en delegation från invandrarverket och utlänningsnämnden nyligen besökt Jugoslavien och Kroatien. Läget är dock alltför osäkert för att man i dag skulle kunna skicka tillbaka asylsökande till området.

Sverige är ett av de länder i Europa till vilket ett mycket stort antal asylsökande söker sig. Skälen till att asylsökande söker sig just hit varierar och beror på ett antal olika faktorer. Regeringen försöker på olika sätt, t.ex. genom utlandsmyndigheterna, informera om gällande bestämmelser för inresa och uppehållstillstånd. Det är dock inte möjligt att vidta åtgärder som faktiskt avhåller personer från att söka asyl här. Händelserna i det forna Jugoslavien och den flyktingsituation som uppstått till följd av konflikten, visar hur omöjligt det är att förutsäga utvecklingen på flyktingområdet och hur nödvändigt det är att vara flexibel och ha en god beredskap. Svenska myndigheter har hittills klarat av situationen tillfredsställande.

Anf. 49 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag tackar för kulturministerns förklaring i denna fråga. För ordningens skull vill jag upprepa hur frågan löd:

Antalet asylsökande ligger nu på en sådan nivå att något måste göras. Under årets första 16 veckor har omkring 15 000 personer sökt sin tillflykt till Sverige. 85–90 % kommer från Jugoslavienområdet. Två tredjedelar av dessa är albaner. Under april sökte omkring 5 500 personer asyl. På våra förläggningar väntar nu 37 000 asylsökande på besked om de får stanna eller ej. Redan nu lär man planera för 50 000.

Flyktingmottagande och invandrarpolitik är i dag stora frågor. De är besvärliga, och det är säkert inte det angenämaste uppdraget man kan få i Sveriges regering att ansvara för just de frågorna. Men likväl måste man ta upp dessa problem.

Jag tror att risken är stor att vi internationellt framstår som för all del snälla men också dumma och klumpiga och otydliga i dessa frågor. Vi får alldeles i onödan ett rykte om oss: Man kan alltid åka till Sverige. Svenskarna kan man alltid lura på något sätt.

Jag vill ställa ytterligare ett par frågor: Är regeringen och kulturministern beredda att öppet informera om siffror, ekonomiska villkor, kostnader osv.? Det är sådana frågor folk ständigt ställer. Är regeringen beredd att diskutera en flyktingpolitik över partigränserna och spika en entydig policy? Är man beredd att även spika ett antal, kvoter osv.? Eller skall vi fortsätta att reglera detta med köer, på samma sätt som vi gör på våra sjukhus?

Anf. 50 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Bakgrunden till situationen är att man släpper bomber över människor. Bakgrunden för dem som kommer från Kosovo är att skolor stängs, folk avskedas från sina arbeten och vräks från sina bostäder. De allra viktigaste åtgärderna är självfallet att påverka internationellt, så att grunden till att dessa människor flyttar på sig försvinner, och att bidra ekonomiskt, så att människor stannar så nära sina hem som möjligt och kan återvända den dag situationen blir annorlunda.

Jag noterar att människor är på flykt inom Jugoslavien. Det rör sig om en miljon människor. De söker sig också till andra länder. Flera hundra tusen befinner sig utanför Jugoslavien. Vi har här i Sverige inget behov av att ge några andra signaler än andra länder om lagstiftning och skyddsbestämmelser, som gäller bl.a. på grund av internationella konventioner som vi har skrivit under. Jag tror inte att vi är mer lättlurade än andra myndigheter runt om i Europa.

Sedan tar Ian Wachtmeister upp önskemålet om öppenhet och att man skall tala om vilka regler, bestämmelser och kostnader som gäller för den här verksamheten. Jag vill i högsta grad medverka till detta bl.a. för att motverka de många lögner och myter som finns om asylpolitiken och flyktingpolitiken.

Anf. 51 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Den andra delen av frågan gällde om regeringen är beredd att diskutera detta. Jag tror att vi behöver diskutera det över alla partigrän-

ser för att komma fram till en flykting- och invandringspolitik som man kan definiera. Det kan man knappast i dag.

När det gäller bomberna och allt det hemska och otäcka som händer i Jugoslavien har vi inte någon som helst annan uppfattning. Det är hemskt, och det måste stoppas. Jag vill för säkerhets skull understryka att jag är en minst lika snäll människa som kulturministern, skulle jag tro i alla fall. Det är inte detta det handlar om. Det handlar om vad vi kan göra och hur vi skall göra det.

Det finns 15 miljoner registrerade flyktingar i världen. Det finns säkert 315 miljoner som är flyktingar i den bemärkelse vi menar. Vi kan inte lösa problemen för alla dem. Därför måste vi agera mycket strikt och mycket effektivt. Det gör man inte. Vilka överskridanden av den gällande budgeten är nu på gång? Hur mycket dyrare blir det nu?

Anf. 52 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Kostnaderna finns redovisade i den nyligen framlagda kompletteringspropositionen.

Jag har noterat att Ian Wachtmeister i sin fråga säger att orsaken till att människor flyr är fattigdom och krig. Han säger vidare att det inte finns något särskilt skyddsbehov för dessa människor. Det förvånar mig att höra att människor inte har något särskilt skyddsbehov när bomberna faller över dem. Bakgrunden till att det nu inte verkställs avvisningar till Jugoslavien är bl.a. krigssituationen och den osäkerhet som i övrigt gäller om hur det faktiskt ser ut i landet och vad som kan hända under den närmaste tiden.

Anf. 53 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Jag vet inte om att jag ens har använt ordet skyddsbehov. Jag håller med om att det är förfärligt i Jugoslavien och att det är förfärligt på många ställen i världen. Men vi talar om vilken politik Sverige skall föra och vilka signaler vi sänder ut.

Dessutom är människor i Sverige mycket oroade. De otroligt kraftiga kostnadsökningar som nu är på gång skall ställas mot fattigpensionärer osv. Där finns det plötsligt inte pengar. Man måste vara ärlig och uppriktig om den här ekvationen. Det går inte att dölja dessa siffror. Vi ställer upp för att diskutera detta så att man kan komma fram till ett resultat. Den politik vi har i dag verkar inte fungera. Den regleras med köer, precis som sjukvården gör när den inte fungerar.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1991/92:764 om rättssäkerheten i utvisningsärenden

Anf. 54 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark har – mot bakgrund av rikspolisstyrelsens avvisning av den iranska motståndsrörelsen mujahedins representant i Sverige – frågat mig om jag överväger någon översyn av gällande lagstift-

ning med syfte att stärka rättssäkerheten så att ingen kan utvisas ur landet utan att först få sin sak prövad.

Låt mig först slå fast att jag helt instämmer med Karl-Göran Biörsmark i fråga om vikten av hög rättssäkerhet i utvisningsärenden. Jag skall inte diskutera ett enskilt ärende, men Karl-Göran Biörsmarks fråga bygger på vissa oklarheter om innebörden av gällande rätt, vilka jag gärna vill reda ut.

Lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll trädde i kraft den 1 juli 1991. De fyra största riksdagspartierna stod eniga bakom beslutet. Rättssäkerhetsfrågor diskuterades mycket ingående i lagstiftningsärendet.

Av lagens första paragraf framgår att lagen skall användas i de fall avvisning enligt utlänningslagen inte kan ske. Av såväl ordalydelsen som förarbeten till lagen framgår alltså mycket klart att den särskilda lagen skall användas endast i de fall utlänningslagen inte kan tillämpas. Rikspolisstyrelsens agerande i ärendet skall ses mot denna bakgrund.

Enligt lagen om särskild utlänningskontroll skall en förhandling hållas vid en tingsrätt innan regeringen meddelar beslut om utvisning. Vid förhandling skall utlänningen höras. Någon prövning av ärendet görs alltså inte av tingsrätten utan endast av regeringen. Det är av rättsäkerhetsskäl angeläget med muntlig förhandling i ärenden enligt den angivna lagen. Praktiska och principiella invändningar finns mot att hålla förhandling i regeringskansliet. Det kan t.ex. aldrig bli aktuellt att regeringen håller förhandling. Den valda lösningen har därför ansetts ändamålsenlig.

Innan en person avvisas enligt utlänningslagen skall en materiell prövning ske i enlighet med lagens bestämmelser. Vidare har myndigheter i sådana ärenden att följa förvaltningslagen.

I det aktuella fallet var det fråga om en person som vistades i landet inom den viseringsfria tiden och alltså inte hade uppehållstillstånd i Sverige. I ett sådant fall kan en polismyndighet, under vissa förutsättningar, besluta om avvisning. Detta beslut får överklagas till invandrarverket. Verkställighet får ske innan beslutet vunnit laga kraft. Invandrarverkets beslut kan överklagas till utlänningsnämnden.

Mitt svar på Karl-Göran Biörsmarks fråga är att jag anser att gällande lagstiftning fyller kraven på rättssäkerhet och att det för närvarande inte finns anledning att göra någon översyn av dessa bestämmelser.

Anf. 55 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Statsrådet skriver i sitt svar: "Låt mig först slå fast att jag helt instämmer med Karl-Göran Biörsmark i fråga om vikten av hög rättssäkerhet i utvisningsärenden." Men ändå landar statsrådet så småningom på att gällande lagstiftning fyller kraven.

Jag ifrågasätter detta. När handläggningen av det aktuella ärendet ägde rum skedde frihetsberövandet med hjälp av lagen om särskild utlänningskontroll. Precis som statsrådet vältaligt har sagt finns det ett visst förfaringssätt för detta. I det förfaringssättet ligger att man skall ha ett domstolsförfarande och att regeringen så småningom skall ta ställning. Detta var upplägget när säpo grep in. Men det blev inte så.

Helt plötsligt drog man tillbaka ärendet för att pröva det enligt annan lag. Varför gör man på det sättet? Varför tillämpade man inte den säkra gången

där man får pröva saken? I stället tog man till en lag som ger en annan möjlighet att agera snabbt och, som man tycker i det här fallet, effektivt, nämligen att förflytta den här personen ut ur landet. Vad fanns det för grund för att göra på det sättet?

SÄPO-chefen säger i en intervju: Om vi hade kunnat bevisa att hon stött aktionen med råd eller dåd hade vi begärt henne åtalad för mordbrand. Nu kan vi inte bevisa det. Men däremot vet vi att hon inte avstyrde handlingen, och det är fullt tillräckligt.

Detta öppnar oanade perspektiv. Om man inte avstyr en handling kan man bli dömd utan dom och rannsakan. Jag undrar om statsrådet verkligen ställer upp på att det är rättssäkert.

Anf. 56 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Den här personen har inte blivit utvisad från Sverige med hjälp av lagen om särskild utlänningskontroll. Hon har blivit utvisad genom tillämpning av utlänningslagen. Den har i detta fall hanterats av polisen. Detta beslut av polisen kan överklagas till invandrarverket. Är man inte nöjd med invandrarverkets uppfattning kan man dessutom överklaga det till utlänningsnämnden. Denna möjlighet kvarstår för den person som det här ärendet berör. I den meningen anser jag att rättssäkerhetskraven är uppfyllda. Personen i fråga är inte, som Karl-Göran Biörsmark antydde i slutet av sitt anförade, dömd för någonting.

Anf. 57 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Dömd är hon naturligtvis för oss som har sett förfaringssättet, även om hon rent tekniskt inte är dömd. Om en person blir anklagad för en sak och det inte går att bevisa att personen har gjort detta, men man handlar som om hon vore dömd – i detta fall att snabbt förflytta henne ur landet genom att använda en annan lag – anser jag att hon är dömd.

Birgit Friggebo säger att denna person kan överklaga. Det är lätt att stå här och säga det, när man har skickat ut vederbörande ur landet, att hon från en annan ort skall börja ett överklagningsförfarande mot det som skedde i Sverige. Det är naturligtvis ganska svårt.

Jag tycker att det hade varit rimligt att man hade fullföljt den lag som man först använde sig av och att hon hade fått sin sak prövad. Regeringen hade då kunnat ta ställning till saken.

Anf. 58 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Karl-Göran Biörsmark förstår självfallet att jag inte här, på samma sätt som han gör, kan ta ställning till polisens ställningstagande, till ansökan till regeringen om att få använda den särskilda utlänningskontrollen eller att själv ta ställning till om man skulle utvisa personen på grund av utlänningslagens bestämmelser. Detta är ett beslut som rikspolisstyrelsen har det hela och fulla ansvaret för.

Anf. 59 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! Jag tar ingalunda ställning i det ena eller andra fallet. Min utgångspunkt är att jag inte vet – och tydligen är det inte heller någon annan

som vet någonting i sak. Vi får i alla fall inte upp det i ljuset. Det är mycket möjligt att man hade landat på att den här personen skulle utvisas, men när statsrådet skriver i sitt svar att det är viktigt med rättssäkerheten och att hon delar min uppfattning, är min poäng att man i detta fall aldrig fick saken prövad. Vi vet alltså inte.

Att man sedan med hjälp av den här lagen så småningom kan överklaga från den plats där man befinner sig utanför landets gränser är en ventil, men enligt mitt förmenande – och jag hade hoppats att det också skulle vara statsrådets svar – är man tvungen att titta på detta ur rättssäkerhetssynpunkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1991/92:741 om utjämning av löneskillnaderna mellan män och kvinnor

Anf. 60 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Ines Uusmann har frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att löneskillnaderna mellan män och kvinnor skall utjämnas.

Ines Uusmann nämner själv löneskillnadsutredningen, som under generaldirektören Ingemar Mundebo nu arbetar för att belysa orsakerna till löneskillnaderna och lämna förslag till åtgärder. Utredningen skall lämna sitt betänkande före utgången av detta år. Det säger sig självt att utredningsresultaten kommer att bli avgörande för vilka åtgärder som behöver vidtas på detta område. Jag vill således inte nu föregripa utredningsarbetet genom att ha en färdig uppfattning om vilka initiativ som kan komma att behövas.

Däremot anser jag – och här är säkert Ines Uusmann och jag överens – att löneskillnaderna mellan kvinnor och män är en av de viktigaste jämställdhetsfrågorna vi har att arbeta med. Även om löneskillnaderna i Sverige, såvitt vi nu vet, torde vara mindre än i många andra länder, bl.a. inom EG, får vi självfallet inte slå oss till ro med det. Att skillnaderna i Sverige nu tenderar att öka är också synnerligen oroande.

Det finns naturligtvis flera orsaker till löneskillnaderna. Några av dem har Ines Uusmann själv pekat på i sin fråga, t.ex. kvinnors deltidsarbete och deras utbildningsbakgrund. Men det finns också skillnader som inte kan förklaras på annat sätt än att de utgör ren könsdiskriminering.

Att komma till rätta med dessa skillnader, särskilt sådana som inte har några sakliga grunder, är en fråga som i hög grad berör arbetsmarknadens parter. Jag utgår ifrån att parterna nu arbetar intensivt med denna liksom med andra frågor som hänger samman med kvinnors villkor i arbetslivet.

Den nya jämställdhetslagen är ett bra instrument för ett sådant arbete. Enligt den skall arbetsgivare och arbetstagare särskilt verka för att utjämna och förhindra skillnader i löner och andra anställningsvillkor mellan kvinnor och män som utför arbete som är lika eller att betrakta som likvärdigt.

En redovisning för hur detta skall ske kan lämpligen göras i den plan för jämställdhetsarbetet som varje arbetsgivare med fler än tio anställda skall upprätta i enlighet med den nya lagen.

Förbudet mot lönediskriminering har också skärpts, vilket kommer att

göra det lättare att få sådana ärenden prövade i domstol. Det är nu bara att sätta i gång och använda den lag vi har.

Ingemar Mundebo konstaterade häromveckan, på en presskonferens som kulturdepartementet och löneskillnadsutredningen anordnade, att gapet mellan teori och verklighet fortfarande är stort, både när det gäller lönefrågor och andra jämställdhetsfrågor, och att mycket återstår att göra. Jag delar helt hans uppfattning härvidlag och kan försäkra Ines Uusmann om att regeringen för sin del kommer att arbeta aktivt för att jämställdheten på detta och andra områden skall öka. Regeringens åtgärder för att förnya den offentliga sektorn kommer att innebära ett väsentligt steg i den riktningen.

Anf. 61 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret.

Jämställdhetspolitiken har inte varit det politiska sakområde som kulturministern har gjort sig mest känd för att prioritera. I det pressmeddelande som kom strax före jul, där Birgit Friggebos nya departement presenterades, står det att jämställdhetspolitiken främst kommer att utmärkas genom en satsning på att avreglera den offentliga sektorn. Det är, såvitt jag förstår, ett av de få uttalanden som Birgit Friggebo har gjort om jämställdhet sedan hon fick detta ansvar i regeringen. Det budskapet kan man också se i regeringsförklaringen från oktober förra året, dvs. att privatisering av vård och omsorg är kvinnornas chans på arbetsmarknaden i Sverige. Jag blir litet förundrad när detta kommer tillbaka i slutet av svaret på min fråga.

I Sverige arbetar nästan alla kvinnor och män och försörjer sig själva – arbetslösheten ökar visserligen, men det är det normala – men fortfarande är kvinnorna underordnade och har lägre lön. Man brukar säga att där män får bra betalt för att smutsa ned med olja, sot och liknande, får kvinnor dåligt betalt för att göra rent, ofta då i kombination med att de dessutom har ett mänskligt ansvar.

Jag vill kommentera en sak i svaret. Det står där att utbildningen skulle vara en orsak till att kvinnor har lägre lön. Jag har i min fråga sagt att kvinnor har lägre lön oavsett utbildning. I Kvinnors roll i ekonomin, bil. 23 till LU90, konstateras att kvinnor och män har ungefär samma kunskapskapital i dag, men kvinnorna får ett sämre ekonomiskt utfall av detta.

Anf. 62 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag säger också i mitt svar att det finns utslag av ren könsdiskriminering även när utbildningsbakgrunden är lika. Vad vi kan notera är att skillnaderna mellan mäns och kvinnors löner ökar framför allt i offentlig sektor, inte minst ute i kommunerna.

Min uppfattning är, att en av orsakerna till att 80-talet i viss mån blev jämställdhetens förlorade årtionde är att man inte tog itu med strukturomvandlingen och förnyelsen ute i kommunerna under den fantastiska högkonjunkturen. Då hade det varit enklare att åstadkomma förnyelsen. Den chansen togs inte, och nu är vi i den situationen att vi måste sanera svensk ekonomi samtidigt som strukturomvandlingen måste ske.

Det har alltså bidragit till att 80-talet nu i många avseenden beskrivs som ett årtionde då jämställdheten i varje fall inte gick framåt och i vissa fall

också gick tillbaka. Det pågick många aktiviteter under 70-talet, och då grundlades mycket lagstiftningsvägen. Under 80-talet har det varit ganska tyst om jämställdheten.

Jag menar att det är en av orsakerna till den situation som vi nu har. Man måste göra jämställdhetsfrågorna mycket tydligare, och vi måste våga tala mer om dem.

Jag är av den alldeles bestämda uppfattningen att 90-talet kommer att bli och bör bli jämställdhetens årtionde. I detta ingår en förnyelse och effektivisering av den offentliga sektorn. Det kommer att innebära möjligheter att också betala bra löner till kvinnor, som har sina arbeten i framför allt den offentliga sektorn.

Anf. 63 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Om det vore så enkelt att det räckte att strukturera om den offentliga sektorn för att kvinnor skulle få en rättvis lön tror jag att man hade kunnat åstadkomma det redan i dag.

Den största arbetsmarknaden för kvinnor i Stockholm är kontorsarbetsmarknaden, och den finns både i den offentliga sektorn och i den privata sektorn; i den offentliga sektorn är det både en statlig och en kommunal arbetsmarknad. Faktum är att på denna arbetsmarknad har kvinnorna den sämsta lönen i den privata sektorn.

Det räcker alltså inte, fru statsråd, att säga att om vi omstrukturerar den offentliga sektorn åstadkommer vi en rättvis lönesättning för kvinnor. Det är tyvärr att förenkla alldeles för mycket. Det krävs helt andra saker. Jag tror att det är mycket viktigt att också statsrådet är med och skapar opinion för detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1991/92:746 om kvinnorepresentationen vid EG-förhandlingarna

Anf. 64 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Karin Starrin har frågat mig hur jag kommer att arbeta så att kvinnor finns med i de olika förhandlingsgrupperna när det gäller Sveriges förhandlingar om medlemskap i EG. Som Karin Starrin också nämner i sin fråga sade statsrådet Ulf Dinkelspiel i en interpellationsdebatt den 27 mars att såväl kvinnor som män självfallet kommer att delta i förhandlingsarbetet.

Det förhåller sig vid medlemskapsförhandlingarna på samma sätt som vid EES-förhandlingarna, att ett stort antal representanter, både från olika departement och från myndigheter, blir direkt berörda. Oftast är det de personer som har ansvaret för de olika sakområdena som är aktuella i sammanhanget. Det är självfallet angeläget att fler kvinnor deltar i detta arbete. Man behöver dock inte helt utesluta att även män kan ha ett kvinnoperspektiv på EG-frågorna.

Jag kan nämna att regeringen inom kort kommer att förordna ledamöter

i det s.k. rådet för Europafrågor. Antalet kvinnor kommer därvid att öka. Jag hoppas att vi kan gå vidare på den vägen.

Jag håller således helt med Karin Starrin om att det är viktigt med ett kvinnoperspektiv på EG-frågorna, liksom för den delen på de flesta samhällsfrågor. Eftersom jag har samordningsansvaret för jämställdhetsfrågorna i regeringen är det också jag och mina medarbetare som bevakar och granskar i stort sett samtliga ärenden som regeringen nu fattar beslut om ur ett kvinno- och jämställdhetsperspektiv. Så har skett också när det gäller EES-avtalet, och jag kan försäkra Karin Starrin om att så kommer att ske även i fråga om ett framtida avtal med EG.

Till sist vill jag understryka att den osäkerhet som Karin Starrin menar att många kvinnor känner inför ett svenskt medlemskap i EG måste tas på allvar. En bred och saklig debatt om dessa frågor är därför mycket viktig. En hel del har redan gjorts. T.ex. kan jag nämna att statistiska centralbyrån i nästa vecka kommer att publicera en s.k. lathund med jämförande statistik om kvinnors situation i Sverige och i EG-länderna. Publikationen har tillkommit med stöd av särskilda jämställdhetsmedel från regeringen. Inom kort kommer också en bilaga till långtidsutredningen med titeln Svenska kvinnor möter Europa. Den innehåller en fördjupad analys av konsekvenserna för svenska kvinnor av ett närmare samarbete med EG.

Det behövs emellertid mer information om dessa frågor. Därför ter det sig naturligt att en del av de medel som nu föreslagits i kompletteringspropositionen för en bred och allsidig EG-information används för frågor som rör kvinnorna och EG.

Anf. 65 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det känns betryggande att få den här bekräftelsen på att statsrådet kommer att bevaka just EG-frågan utifrån ett kvinnoperspektiv.

Jag vill verkligen också betona att jag inte vill bli anklagad för att ha uppfattningen att inte män också kan ha kvinnoperspektiv på EG-frågorna. Det är bra att vi här får satt på pränt att statsrådet kommer att bevaka och granska just EG-frågorna utifrån ett kvinnoperspektiv.

Jag vill då samtidigt fråga hur statsrådet mera direkt kommer att genomföra den bevakningen. Kommer statsrådet att se till att kvinnor är representerade bland de tjänstemän på de berörda departementen och myndigheterna som kommer att jobba med just förhandlingsfrågan? Det är här oerhört viktigt att man förekommer skeendet och inte bara efteråt konstaterar hur det har blivit.

Det är mycket allvarligt, tycker jag, att kvinnor känner så stor osäkerhet inför den här saken. Enligt de senaste SIFO-siffrorna är tre av fyra kvinnor osäkra. Det får inte bero på osäkerhet att man eventuellt avstår från att delta i folkomröstningen, utan det är oerhört viktigt att vi åstadkommer större möjligheter för just kvinnor att ta ställning och svara ja eller nej vid den slutliga folkomröstningen.

Min tilläggsfråga är: Hur tänker statsrådet då se till att pengar används till just ett kvinnoperspektiv på EG-frågorna?

Anf. 66 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Som jag redovisat i svaret är det främst de tjänstemän av båda könen som på olika myndigheter och verk och i regeringen har hand om sakfrågorna som naturligen skall vara med i förhandlingsgrupperna när det gäller EG. De utses inte heller i någon direkt formell ordning.

Vad det handlar om är då naturligtvis att följa de olika förhandlingsgrupper som finns och se om det där saknas kompetens. Det är en uppgift som gäller allmänt, både för mig och för den jämställdhetsenhet som finns på kulturdepartementet.

Frågan om pengarna och informationen behandlas ju nu i riksdagen med anledning av kompletteringspropositionen. Det skulle naturligtvis vara uppseendeväckande om inte några medel kom att användas för information som rör kvinnorna och EG, eftersom det är en så central del av det ställningstagande som svenska folket så småningom skall ställas inför.

Jag vill också berätta att Ulf Dinkelspiel och jag fram på höstkanten kommer att ordna ett särskilt seminarium där vi kommer att inbjuda ett antal kvinnor för att lyssna till vilka krav man ställer på information och på förhandlingsuppläggningen inför förhandlingarna med EG.

Anf. 67 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag får tacka för tilläggsuppgifterna. Det är oerhört angeläget, tycker jag, att vi jobbar med konkreta saker, typ det här seminariet som skall ordnas under hösten. Återigen: Det får inte bero på osäkerhet och okunnighet att kvinnor avstår från att ta ställning eller svarar nej i en så stor och viktig fråga; man måste göra det med utgångspunkt i en övertygelse och ett klart ställningstagande som innebär ett ja eller ett nej.

Det är bra att statsrådet säger att det skulle vara anmärkningsvärt om inte en del av de pengar som föreslås i kompletteringspropositionen skulle användas också till att upplysa och undervisa kvinnor. Jag vill då säga till statsrådet att det skulle vara bra med ett officiellt uttalande om just det.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1991/92:761 om jämställdhetsperspektiv på unga flickors arbetslöshet

Anf. 68 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Kristina Svensson har frågat mig vilka initiativ jag kommer att ta för att belysa arbetslöshetens effekter för unga kvinnor ur ett jämställdhetsperspektiv.

Ungdomar i åldrarna 16–24 år har drabbats betydligt hårdare än äldre av den senaste tidens arbetslöshet. Arbetslösheten är emellertid nästan dubbelt så hög för män i dessa åldrar som för kvinnor. Unga kvinnor har inte heller lämnat arbetskraften i högre grad än män. Ungefär lika stora andelar kvinnor som män studerar resp. är latent arbetssökande. Antalet hemarbetande kvinnor upp till 24 år har inte ökat vid en jämförelse ett år tillbaka i tiden. Tvärtom har en minskning skett.

Detta är den bild som siffrorna ger oss på riksnivå. Den ger i dag inte stöd för Kristina Svenssons tes att unga kvinnor är värre utsatta än unga män. Å andra sidan finns det en del varningssignaler inför framtiden för kvinnornas del, bl.a. i AMS senaste prognoser, som vi naturligtvis måste ta på allvar.

Jag kan glädja Kristina Svensson med att initiativ till den belysning hon efterlyser redan förbereds inom civildepartementet. Ungdomsminister Inger Davidson kommer att föreslå regeringen att en utredning tillkallas för att närmare belysa ungdomars, och särskilt utsatta ungdomars, speciella situation när det gäller bl.a. boende och arbete.

Det viktigaste är dock inte att kartlägga utan att vidta åtgärder på grundval av de kunskaper som vi redan har. Flera av de förslag som lagts fram i både budget- och kompletteringspropositionen har just haft till syfte att motverka ungdomsarbetslösheten. Förutom ungdomspraktiken görs stora satsningar på utbildning.

Slutligen vill jag understryka att jag precis som Kristina Svensson framöver kommer att med stor uppmärksamhet följa ungdomsarbetslösheten och dess konsekvenser från jämställdhetssynpunkt.

Anf. 69 KRISTINA SVENSSON (s):

Herr talman! Jag tackar kulturministern för svaret.

Jag vill påpeka att jag inte har hävdat att unga kvinnor i dag skulle vara hårdare drabbade av arbetslöshet än unga män. Däremot handlar det om de varningssignaler som vi måste ta fasta på. Förmodligen kommer arbetslösheten bland unga kvinnor att öka betydligt. Detta beror ju på att arbetslösheten först drabbar byggnadsbranschen och industrin. Som en följd blir det arbetslöshet inom handeln och servicenäringarna. Där finns kvinnorna, och naturligtvis är de unga kvinnorna mer utsatta än andra kvinnor.

Det är bra att civilministern kommer att tillsätta en utredning som ser på ungdomarnas situation när det gäller boende och arbete. Det hade varit ännu bättre om det hade varit jämställdhetsministern som hade tagit ett initiativ för att verkligen belysa det hela ur ett jämställdhetsperspektiv. Det behövs en hög beredskap. Man har myntat ett uttryck, den permanenta tillfälligheten, som syftar på just kvinnors situation på arbetsmarknaden efter arbetslöshet. Jag undrar vad jämställdhetsministern och kulturministern har för recept. Vilka initiativ kan vi förvänta oss när det gäller just jämställdhet och unga kvinnor?

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1991/92:762 om ökad kvinnorepresentation i beslutande organ

Anf. 70 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Ingegerd Sahlström har frågat mig på vilket sätt jag ämnar verka för att vi skall nå en ökad kvinnorepresentation. När skall det bli en självklarhet att kvinnor nomineras och väljs i samma utsträckning som män, undrar Ingegerd Sahlström. Det undrar jag också.

Det är verkligen, precis som Ingegerd Sahlström säger, hög tid att börja tillämpa alla vackra program om jämställdhet. Jag önskar att jag som jämställdhetsminister kunde se till att så skedde omedelbart. Men fullt så enkelt är det nu tyvärr inte. Det vet Ingegerd Sahlström lika väl som jag. Regeringen kan bara påverka sammansättningen i de organ som regeringen själv tillsätter. Och här har det faktiskt skett en hel del på senare år. Andelen kvinnor i centrala statliga styrelser t.ex. är nu 31 %. Vi uppnådde således målet 30 % till år 1992 med en liten marginal. I de regionala styrelserna, där ju inte regeringen utser alla ledamöter, har vi fortfarande en bit kvar till målet; andelen kvinnor där är nu 26 %.

Sedan gäller det att nå 40-procentsmålet till år 1995 för att nå slutmålet om en jämn könsfördelning till år 1998. Det tror jag för egen del kommer att kräva en hel del arbete. Jag vill understryka att vi alla måste ta ansvar för det arbetet. Det gäller självfallet i fråga om både de direkt och de indirekt valda församlingarna. Jag är övertygad om att det finns en hel del att göra i denna fråga även inom Ingegerd Sahlströms eget parti. Samtidigt står det klart, att även om andelen kvinnor i riksdagen har gått ned, finns inte den utvecklingen i kommuner och landsting.

Däremot intar fackföreningsrörelsen avgjort jumboplatsen när det gäller kvinnor på ledande poster. Även om man har ökat sin andel kvinnor i de statliga styrelserna på senare år, tycker jag att det är bedrövligt att t.ex. LO med så många kvinnliga medlemmar, som dessutom driver dessa frågar mycket aktivt, styrs nästan uteslutande av män.

Också inom näringslivet är som bekant mansdominansen stor. Det är ytterst förvånande att Sverige, med sin höga andel förvärvsarbetande kvinnor, har så låg andel kvinnor på chefsposter. För att exakt få veta hur det förhåller sig med frågan om de kvinnliga cheferna, inom både privat och offentlig sektor, har regeringen nyligen givit statistiska centralbyrån i uppdrag att genomföra en omfattande kartläggning. Jag hoppas att denna, som beräknas bli färdig inom kort, skall kunna bli startskottet för en nytändning i frågan.

Även om Sverige således på många sätt intar en tätposition i världen både i denna och i andra jämställdshetsfrågor, återstår det en hel del att göra. Som jag har sagt tidigare i dag här i kammaren kommer jag självfallet att göra vad som står i min makt för att kvinnors inflytande och villkor i samhället skall öka. Men då måste också en hel del män vara med och arbeta för jämställdhet. De måste också vara beredda att avstå från en del av sitt inflytande och ge plats för kompetenta kvinnor.

Anf. 71 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får tacka så mycket för svaret. Det är ganska allmänt hållet och i mycket är vi säkert eniga, statsrådet Friggebo och jag.

Jag noterade framför allt den trevliga skrivningen i det sista stycket, nämligen att statsrådet kommer att göra vad som står i hennes makt för att kvinnors inflytande och villkor i samhället skall öka.

Jag efterlyser emellertid litet mer engagemang. I dag höjer ju kvinnorna i Sverige sina röster. Mycket beror detta kanske på den politik som förs just nu och på de beslut som fattas här i riksdagen och ute i kommunerna. Många kvinnor uppfattar situationen som ganska kvinnoovänlig. Jag tycker att det

jämställdhetsarbete som hittills har bedrivits, även under 80-talet, har varit mycket framgångsrikt både för män och för kvinnor, men jag har en känsla av att arbetet nu på något sätt har avstannat. En orsak, som vi har talat om tidigare, är att det har blivit färre kvinnor i riksdagen.

I svaret skriver Birgit Friggebo att jag bör göra något inom mitt eget parti. Det lovar jag att göra, men jag noterar ändå att de socialdemokratiska kvinnorna utgör 41 % av alla socialdemokrater i riksdagen, och det tycker jag är bra. Minskningen av andelen kvinnor i riksdagen tycker jag emellertid är ett bakslag för jämställdheten, och jag vill som sagt ha ett ökat engagemang från jämställdhetsministerns sida. Vad tänker Birgit Friggebo göra? Tidigare hörde jag att det gällde att vara tydligare och tala klarare i dessa frågor. När kommer det att ske nu när så många av Sveriges kvinnor faktiskt är så engagerade i kvinnofrågorna?

Anf. 72 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det sker ofta, och jag är naturligtvis tacksam för att de socialdemokratiska kvinnorna gör det möjligt att i riksdagens talarstol ta upp frågorna.

Som jag sade tidigare har jag den uppfattningen att 80-talet litet grand har varit jämställdhetens förlorade decennium, bl.a. mot bakgrund av att det inte var särskilt inne att tala om jämställdhetsfrågor. Det fanns en trötthet efter det mycket aktiva 70-talet, då inte minst mitt parti tillsammans med andra drev fram den grundläggande lagstiftningen, basen för att kunna gå vidare på jämställdhetsområdet. Det skedde mycket i fråga om kvinnornas engagemang och organiserandet av kampen.

Alla de nätverk som har bildats under 80-talet utgör nu en utomordentligt god grund för att kunna bråka mer, kräva mer, vara mycket mer tydlig. Framför allt har de betydelse för att vi skall kunna stötta varandra, våga stå emot när det hävdas att jämställdheten har kommit så långt i Sverige att det inte behöver göras särskilt mycket mer och när det gäller att slå hål på de manliga borgar som fortfarande finns på många håll i vårt samhälle, de osynliga reglerna som gäller.

Jag tycker att inte minst den senaste veckans diskussion har visat på vad som kan försiggå i de slutna rummen. Därför är den viktigaste uppgiften, tror jag, att vi kvinnor vågar ställa krav, att synliggöra problemen.

Sedan finns det naturligtvis begränsningar både för riksdag och regering att i praktiken åstadkomma ökad kvinnorepresentation, eftersom nomineringsförfarandet är en angelägenhet för partierna. Men då bör de partier som inte sköter sig stå vid skampålen. Jag är alldeles övertygad om att kvinnor kommer att säga ifrån mer än vad de har gjort hittills.

Anf. 73 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Kvinnorna har ju redan sagt ifrån och säger fortfarande ifrån. Jag tycker inte att min historieskrivning stämmer riktigt med Birgit Friggebos. Som jag sade tidigare, anser jag att det har förts en mycket aktiv jämställdhetskamp även under 80-talet.

Jag har upplevt att både kvinnorna i det Socialdemokratiska partiet och kvinnorna i Folkpartiet tidigare arbetade mycket intensivt med de här frå-

gorna, men på senare tid har vi socialdemokratiska kvinnor i dessa frågor varit ganska ensamma. Kvinnorna i regeringspartierna har varit ganska tysta, tycker jag.

Regeringen är själv ett föredöme i fråga om kvinnorepresentation, och jag har under de senaste veckorna sysslat med att titta på de pressmeddelanden som vi får. Där står det om uppdrag som folk utses till. Sakkunniga av olika slag, forskningsråd, expeditionschefer och kommittéer tillsätts, och jag läser och läser om Henrik och Karl-Gustav och Mats-Ola och Ingvar, och någon enstaka gång är det en kvinna som har blivit utsedd.

Jag måste fråga på tal om manliga borgar: Hur är det egentligen i regeringen? Är Birgit Friggebo alldeles ensam om att föra jämställdhetens talan där?

Anf. 74 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag tycker att vi skall driva jämställdhetsfrågorna tillsammans och inte utså split mellan oss. Vi kan ha olika medel för att uppnå saker och ting, men det är viktigt att kvinnor gör det här arbetet tillsammans.

När det gäller utseende av personer till olika poster i styrelser osv. är det naturligtvis i slutändan totaliteten som är det intressanta. Jag vill faktiskt hävda att vi är mycket aktiva när det gäller att åstadkomma förändringar. Det har begåtts misstag när det gällt landshövdingar, och dem har vi diskuterat här i kammaren tidigare, men man kan inte heller där säga att det är bara *en* regering eller *något* parti som har gjort fel.

Sedan säger Ingegerd Sahlström att de socialdemokratiska kvinnorna har varit mycket aktiva under senare tid. Det kan ju bl.a. bero på det motstånd som har funnits i vissa kretsar och de interna problem som har uppdagats litet grand. Det är bra att ni tar den kampen, men där är det inte så intressant att fråga vad vi andra tycker som står utanför.

Anf. 75 INGEGERD SAHLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket intressant att höra vad alla Sveriges kvinnor tycker när det gäller att arbeta för kvinnornas rättigheter i samhället. Det är möjligt att det ibland hettar till litet mer på den ena eller den andra kanten, men det som är väsentligt är väl i alla fall att i dag är många kvinnor – säkert av olika politiska schatteringar – engagerade i jämställdhetsfrågorna.

Då gäller det att vi alla står upp, som jämställdhetsministern säger, och jag vädjar till jämställdhetsministern att hon i fortsättningen engagerar sig litet mer utåt i de här frågorna så att kvinnorna i Sverige känner ett stöd från jämställdhetsministern när det gäller att öka kvinnorepresentationen och för att det skall kunna bli så bra som möjligt för både kvinnor och män i vårt land.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1991/92:763 om medelsindragningarna från kommunerna och jämställdheten

Anf. 76 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Berit Andnor har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta så att de enligt henne för jämställdheten negativa konsekvenserna av medelsindragningarna från kommunerna undviks. Frågan är enligt min mening ställd utifrån fel utgångspunkter.

I kompletteringspropositionen föreslås ett nytt statsbidrag för kommunerna. Syftet är att skapa mer likvärdiga förutsättningar mellan kommunerna och att öka kommunernas handlingsfrihet och valfrihet. Staten styr inte längre verksamheten genom bidrag utan anger mål och riktlinjer, t.ex. via skollag, läroplan och lagstiftning på barnomsorgsområdet, och följer sedan upp och utvärderar verksamheten.

Det nya systemet innebär bättre förutsättningar både för att stärka och utveckla välfärden och för att öka valfriheten för kommunerna och de enskilda människorna. Detta är positivt också för jämställdheten mellan kvinnor och män.

För det första kan de många kvinnor som arbetar inom de kommunala verksamheterna nu få fler arbetsgivare att välja emellan, i stället för att som tidigare vara hänvisade till en eller två helt dominerande. Möjligheterna till en vidgad arbetsmarknad, bättre arbetsvillkor i vid mening och t.o.m. högre lön blir större vid ökad konkurrens. De nya verksamhetsformerna kommer förmodligen att innebära mindre och mer flexibla organisationer, vilket underlättar för de anställda, t.ex. att påverka sitt arbetsinnehåll och sina arbetstider.

För det andra får de kvinnor som vill en reell möjlighet att nu själva driva verksamhet, t.ex. inom barnomsorg och äldreomsorg. Det ansvar och inflytande som dessa kvinnor får kommer att bidra till att generellt stärka kvinnors inflytande och villkor på arbetsmarknaden.

Den omvandlingsprocess som regeringen nu möjliggör i kommuner och landsting kommer således att innebära ökad valfrihet och bättre villkor för kvinnor, både som arbetstagare och som konsumenter av de tjänster som erbjuds. Denna förändring borde ha kommit redan under 80-talets högkonjunktur.

Anf. 77 BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Tyvärr tycker jag att ministern helt undviker att ta upp den fråga som jag har ställt, nämligen vilka effekter den mycket kraftiga indragningen av medel från kommuner och landsting kommer att få för jämställdheten mellan män och kvinnor.

Jag håller med ministern om att den nya utformningen av själva systemet för statsbidragen är någonting positivt, även om det behöver ses över. Det anser ju också regeringen och föreslår någon form av expertgrupp som skall jobba vidare. Det behövs alltså en hyfsning av systemets utformning.

Men kommuner och landsting är ju en viktig del av den svenska välfärden. Vårdens, omsorgens och utbildningens kvalitet och omfattning är beroende

av att kommuner och landsting har dels stabila och förutsebara villkor för sin verksamhet, dels rimliga ekonomiska förutsättningar.

Den gemensamma sektorn har en stor betydelse för jämställdheten mellan män och kvinnor, dels genom att tidigare oavlönat arbete har blivit avlönat arbete, dels genom att den ger kvinnor möjlighet att förvärvsarbeta. Den indragning som nu sker kommer att ge kraftiga effekter i kommuner och landsting. Den går ut över utbildningen, omsorgen och vården.

Detta sker i en situation då både Kommunförbundet och Landstingsförbundet säger att med anledning av att vi får fler äldre och i och med att den medicinsk-tekniska utvecklingen går framåt krävs det en konsumtionsökning på ungefär 2 %. I den situationen drar regeringen in medel, vilket innebär att den kommunala konsumtionen kommer att minska.

Jag tycker att ministern borde vara allvarligt oroad över den här situationen.

Anf. 78 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag är mycket oroad över svensk ekonomis utveckling. Det drabbar alla i vårt samhälle att vi har en dålig ekonomisk utveckling och att det går bakåt för Sverige. Vår bruttonationalprodukt minskar, tillväxten minskar, investeringarna minskar, arbetslösheten ökar. Jag är djupt allvarligt oroad, och detta är bakgrunden till de många förslag som regeringen kommer med för att sanera svensk ekonomi.

Det är riktigt att kommunerna och landstingen står för en viktig del av välfärden. De står också för en mycket stor del av den offentliga ekonomin. Då är det viktigt att man använder resurserna effektivt och på bästa sätt.

De förändringar som nu genomförs handlar dels om att öka valfriheten, möjliggöra att man kan ha olika verksamhetsformer, även privata, dels också om att minska bidragen till kommunerna och landstingen. Detta skall ses i ett sammanhang. Det är en koppling mellan ökad effektivitet och indragningen av pengar, vars syfte är att få Sverige ekonomiskt på fötter igen, vilket inte minst gagnar både kvinnors arbete och den service som kvinnorna behöver ha för att kunna gå ut i arbete.

Därför stöder jag som jämställdhetsminister det arbete som pågår för att möjliggöra både förnyelse av den offentliga sektorn och sanering av ekonomin. Jag är alldeles övertygad om att om det arbetet hade startat tidigare, under den tid vi hade högkonjunktur, skulle vi i dag ha stått i ett bättre läge. Det tillhör det arv som vi fått överta från den gamla socialdemokratiska regeringen.

Anf. 79 BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Förnyelsen och utvecklingen av den gemensamma sektorn är ändå någonting som har pågått under hela 80-talet. Alla som deltagit i den verksamheten vet att det pågår och har pågått oerhört mycket förnyelsearbete.

Jag håller med ministern om att det är ytterst viktigt att de pengar som vi satsar i den gemensamma sektorn verkligen används på rätt sätt, så att vi får ut det mesta möjliga av dem. Men indragningar i den omfattning som det nu är fråga om, alltså 7,5 miljarder, som dessutom kommer att kvarstå åren

framöver, kommer ändå att innebära allvarliga försämringar i den gemensamma sektorns utbud. Inga privatiseringar i världen kan rå på det.

Kommunförbundet och Landstingsförbundet räknar med att ungefär 30 000 – 40 000 människor kommer att bli arbetslösa till följd av de här nedskärningarna. Det är, som ministern också vet, till övervägande del kvinnor det är frågan om. Dessutom kommer ofelbart förutsättningarna för kvinnor att förvärvsarbeta att försämras, om barnomsorg försvinner, osv. Det är ju oerhört oroande för jämställdheten.

Anf. 80 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag vill korrigera en uppgift som finns i frågan och som Berit Andnor nu upprepade, nämligen att det skulle vara bestämt att indragningarna från kommunerna skall omfatta 5–10 miljarder under de kommande åren. Något sådant förslag finns inte från regeringens sida.

Vi föreslår nu indragningar på 7,5 miljarder från kommuner och landsting, och i det förslag som har lagts i riksdagen står det att statsbidraget kommer att utvecklas mycket restriktivt under 1993 och 1994. Jag tycker att det är angeläget att korrigera den felaktiga uppgiften.

Dessutom är det ju så, Berit Andnor, att vi under hela 80-talet har sett ett aktivt motstånd från socialdemokratin när de borgerliga partierna – även Folkpartiet liberalerna – har krävt konkurrens också inom vård, omsorg, utbildning och skola.

Anf. 81 BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Det jag sade var att de 7,5 miljarder som regeringen nu föreslår indragna ligger kvar under de kommande åren. Det är inte fråga om någon tillfällig indragning. Den kommunala ekonomin kommer att försämras ganska dramatiskt, i första hand 1994. Det innebär rejält försämrade ekonomiska förutsättningar för kommunerna.

Regeringen har faktiskt tidigare förutskickat ytterligare besparingar om 5–10 miljarder. Men den frågan verkar inte längre finnas med i debatten.

När det gäller privatiseringen av den offentliga sektorn är det väl bara att konstatera att den inte alls får den positiva ekonomiska effekt som företrädare för de borgerliga partierna har påstått skulle uppstå. Flera aktiva kommunalpolitiker ute i landet har insett detta, t.ex. Birgitta Rydberg här i Stockholm. Men också ett moderat kommunalråd i Vellinge inser att det inte handlar om att åstadkomma någon större vinst genom den här privatiseringen. I stället är det fråga om en övertro på marknadens välsignelse.

Detta med att skapa en mångfald och förutsättningar för ytterligare verksamheter tycker jag däremot är positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på fråga 1991/92:766 om vårdnadsbidrag och jämställdheten

Anf. 82 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Margareta Winberg har frågat mig hur jämställdheten skall bevaras om ett vårdnadsbidrag införs. Samma fråga ställde Margareta Winberg till socialminister Bengt Westerberg den 21 april.

Han svarade bl.a. att han, med hänvisning till att frågan om ett vårdnadsbidrag bereddes inom regeringskansliet, inte då kunde redovisa de alternativ som övervägs och inte heller göra några bedömningar av vilka effekter de kan få.

I kompletteringspropositionen aviseras att regeringen till hösten skall lägga ett förslag om vårdnadsbidrag på riksdagens bord. Frågan bereds således fortfarande inom regeringskansliet. Därför kan inte heller jag i dag redovisa hur förslaget till vårdnadsbidrag kommer att se ut.

Som jämställdhetsminister är det självfallet min utgångspunkt att ett vårdnadsbidrag inte får leda till att jämställdheten mellan kvinnor och män äventyras.

Anf. 83 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det är riktigt att jag ställt samma fråga till Bengt Westerberg i hans egenskap av socialminister.

Det var intressant att höra jämställdhetsministerns svar på min fråga. Jag får dock inte ett särskilt klart besked. Det står bara i svaret att "ett vårdnadsbidrag inte får leda till att jämställdheten mellan kvinnor och män äventyras". Det vore intressant att höra hur det här skall gå till.

För oss socialdemokrater är jämställdhet detsamma som lika rättigheter och samma skyldigheter. Det handlar om att kunna kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Både kvinnor och män skall tjäna sina egna pengar för att på så vis vara fria och oberoende.

Under 80-talet – på den punkten delar jag Ingegerd Sahlströms uppfattning – har vi kommit långt både i fråga om kvinnors rätt till arbete och i fråga om barnomsorgen och äldreomsorgen, som ju är en förutsättning för att kvinnor skall kunna arbeta och känna trygghet för sina barn.

Vad vi nu upplever är att Bengt Westerberg aviserar ett vårdnadsbidrag om i storleksordningen 800–850 kr. som inte skall finansieras genom nya pengar. I stället skall de förvärvsarbetande betala ett sådant vårdnadsbidrag i form av en sänkt ersättning inom föräldraförsäkringen. Jag tycker att det är otillständigt.

För att gå rakt på sak frågar jag: Hur kan man kombinera dessa saker?

Det är klart att fler frågor kan ställas i detta sammanhang. Hur blir det t.ex. med pappornas intresse för att vara hemma hos sina små barn om ersättningen inom föräldraförsäkringen sänks? Och hur går det att hävda att jämställdheten över huvud taget kan bibehållas om man går in för ett sådant här system?

Birgit Friggebo sade tidigare i ett inlägg att vi kvinnor skall driva saker och ting tillsammans. Men det skall vi inte alls göra, i varje fall inte när det gäller

så här djupt kvinnoovänliga förslag. Möjligen är det reaktionen på den här typen av förslag som gör att väldigt många kvinnor nu engagerar sig.

Anf. 84 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Margareta Winberg tycks vara bättre informerad än jag. Hon argumenterar på ett sådant sätt att man skulle kunna tro att det föreligger ett färdigt förslag från regeringen som det är möjligt att kommentera. Så är inte fallet. Margareta Winberg vet mycket väl att förhandlingar pågår mellan de fyra partierna inom regeringskansliet. Det finns ingen anledning att dölja att sådana förhandlingar pågår.

Utgångspunkten för mig både som folkpartist och som jämställdhetsminister är att det är viktigt att kvinnor har möjligheter att förvärvsarbeta. Det är också viktigt att åstadkomma valfrihet för kvinnor. När de går ut och arbetar skall de själva kunna välja t.ex. barnomsorgsform. Dessutom skall kvinnor kunna stanna hemma den tid de önskar. Det är inte en sak som vi från politiskt håll skall bestämma om. Men reglerna och bestämmelserna skall vara sådana att de inte motverkar kvinnors möjligheter att förvärvsarbeta. Det är utgångspunkten för våra bedömningar av de olika förslag som nu bearbetas inom den arbetsgrupp som Bengt Westerberg leder.

Anf. 85 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag vet inte alls hur det färdiga förslaget kommer att se ut. Men i den förra debatten sade Bengt Westerberg mycket tydligt att det inte finns några nya pengar. Man måste således omfördela inom den ram som har med familjepolitiken att göra. Han anvisade två vägar: antingen genom föräldraförsäkringen eller genom pengarna till barnomsorgen. I och med det nya statsbidraget till kommunerna blir det litet svårt att den vägen komma åt statsbidraget till barnomsorgen, eftersom de pengarna kommer att finnas i den s.k. påsen.

Vad är det för valfrihet att få 800, 850 eller t.o.m. 2 000 kr.? Om det var fråga om verklig valfrihet, skulle man få lön under den tid man är hemma, så att man kan vara fri och oberoende. Men om man får 800 eller 2 000 kr. kan man knappast välja mellan att arbeta eller att stanna hemma – åtminstone inte om man är ensamstående, eller vad säger Birgit Friggebo?

Anf. 86 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Dessa frågor har mycket ingående diskuterats i debatten med Bengt Westerberg.

Jag noterar, utifrån hans svar, att Margareta Winberg har fått svar på samtliga frågor som hon nu tar upp.

Anf. 87 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag hoppades att Birgit Friggebo som jämställdhetsminister skulle vilja anlägga just nämnda aspekter på det här. Jag konstaterar att så inte är fallet, och det beklagar jag.

Anf. 88 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Regeringen är faktiskt ett kollektiv. Den som leder arbetet med framtagandet av vårdnadsbidrag är min partiledare Bengt Westerberg.

Jag har det *allra största* förtroende för hans sätt att leda denna arbetsgrupp, och då inte minst från jämställdhetssynpunkt.

Bengt Westerberg är en djupt engagerad person – också män kan vara djupt engagerade när det gäller att åstadkomma jämställdhet – och minst lika bra som jämställdhetsministern.

Anf. 89 MARGARETA WINBERG (s):

Herr talman! Jag betvivlar inte att Bengt Westerberg har ett stort intresse för dessa saker. Jag förstår att han är oerhört trängd mellan å ena sidan Moderaterna, Kristdemokraterna och Centern och å andra sidan sin egen övertygelse – vilken, som jag har uppfattat Bengt Westerberg, inte riktigt överensstämmer med de andra partiernas. Jag tycker att de är något reaktionära i den här frågan.

Jag skulle bara vilja fråga Birgit Friggebo: Var går gränsen för när ett vårdnadsbidrag blir ett hot mot jämställdheten? Det finns tydligen en sådan gräns. Men jag har aldrig riktigt kunnat uppfatta var den går.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Svar på fråga 1991/92:708 om EG:s krigsavvärjande betydelse

Anf. 90 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Sten Söderberg har frågat mig vad det är för krig som avses när jag i en artikel rörande Europaintegrationen pekar på att grundvalen för hela EG-tanken är att krig på den europeiska kontinenten aldrig mer skall inträffa.

Svaret kan göras mycket kort. Den europeiska gemenskapen föddes ur andra världskrigets kaos. Europas stater var efter krigsslutet fast beslutna att förhindra att Europa i framtiden skulle kastas in i ännu ett förödande krig. Genom en allt bredare integration skulle man skapa ökat välstånd för Europas folk och nära samarbete mellan Europas stater, ett samarbete som skulle omöjliggöra framtida krig. Jag tror att Sten Söderberg håller med mig om att exempelvis tanken på ett krig mellan de forna arvfienderna Tyskland och Frankrike eller över huvud taget mellan några av EG:s medlemsstater i dag är fullständigt otänkbar. Det var detta förhållande som jag avsåg i min artikel.

Låt mig till detta lägga några synpunkter. Vi har i dag lämnat det kalla kriget bakom oss. Risken för ett storkrig i Europa av det slag som vi tidigare fruktade mellan NATO och Warszawapakten har försvunnit. I stället har vi fått en miljö med inslag av risker för lokala väpnade konflikter och instabilitet i Centraleuropa, på Balkan och i den f.d. Sovjetunionen. Genom att regionala konflikter, i och med blockpolitikens upplösning, frikopplats från stormaktskonkurrensen har dock dessa blivit betydligt mindre farliga för världsfreden.

I det nya säkerhetspolitiska läge som uppstått efter Sovjetunionens kollaps och det kommunistiska systemets upplösning, söker de säkerhetspolitiska aktörerna i Europa nya roller. Europeiska gemenskaperna, Västeuro-

peiska unionen, NATO och Nordatlantiska samarbetsrådet (NACC) har tillsammans med ESK och Europarådet var och en för sig betydelsefulla uppgifter och utgör viktiga komplement till varandra i det arbete som pågår på att forma en ny fredsordning i Europa, grundad på demokrati och rättsstatens principer.

EG spelar en central roll i detta arbete. Det är i dag förmodligen endast EG som, tillsammans med Förenta staterna och Japan, kan mobilisera de ekonomiska och politiska resurser som krävs för att bistå Ryssland och de övriga demokratierna med att utveckla sina ekonomier och sina strukturer. Ett sådant samarbete bidrar till inre stabilitet i mottagarländerna och främjar därmed en fredlig utveckling.

Att dagens EG-medlemmar också strävar efter ett framtida närmare samarbete på det försvarspolitiska området är naturligt. Färdriktningen för detta har angetts i Maastricht, men vi vet ännu inte hur det kommer att utformas eller när ett sådant samarbete kan komma att vara fullt utvecklat. Detta blir en fråga för en ny regeringskonferens, som enligt nuvarande planer skall inledas 1996. Självklart kommer ett sådant samarbete, byggt på gemensamma värderingar och intressen, att ta hänsyn till medlemsstaternas grundläggande säkerhetsbehov.

Viktigast, men svårast av allt, är att bygga upp det förtroende mellan Europas alla folk som gör krig dem emellan helt otänkbara, såsom redan skett mellan de nordiska länderna och mellan EG-länderna. Det är den enda varaktiga garantin för fred.

Det har varit tradition i svensk politik att verka för så breda och allomfattande samarbetsformer som möjligt för att främja fred och stabilitet. Därför gick Sverige på sin tid med i NF och senare i FN, trots det avsteg från en strikt neutralitetspolitik som ett sådant medlemskap då ansågs innebära. Det var också denna tradition som efter kriget styrde vår ambition att åstadkomma ett skandinaviskt försvarsförbund. I dag har en unik möjlighet öppnats att förverkliga tankarna på ett brett samarbete i Europa också på det utrikes- och säkerhetspolitiska området. Det är en självklarhet att Sverige skall verka för en sådan utveckling och aktivt delta i ett sådant samarbete.

Anf. 91 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Som företrädare för Borgerliga mot EG och Liberala partiet har jag en del frågor och kritiska synpunkter.

Statsrådet Dinkelspiel besökte i söndags Göteborg och uttalade sig i anledning av en SIFO-mätning om EG. Dinkelspiel kunde endast se två nackdelar med en anslutning till EG/EU. Dinkelspiel går så långt i sin plädering för EG/EU-anslutning att han påstår att den europeiska gemenskapen grundades för att trygga fred och frihet i Europa.

Jag och Liberala partiet ser betydande problem i att en del av Europas 50 stater sluts samman i en militär- och säkerhetspolitisk union. I Dagens Nyheter i dag framgår det att för att Sverige snabbt skall bli medlem i EG krävs det klara och entydiga besked om att Sverige accepterar en gemensam försvarspolitik inom EG:s ram. Det antyds att det näst intill behövs en gemen-

sam armé – även om det inte är ett krav – och att trupper från Sverige skall medverka.

Nya block med nya spänningar uppstår. Det blir ett block med stater i Europa, ett block med stater i USA och ett östblock.

Jag vill ha besked om hur statsrådet ser på dessa frågor.

Anf. 92 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag är glad att det jag sade i Göteborg, och har sagt i mitt svar i dag, upprepades i Göteborgs-Posten. Jag erinrar gärna vid alla tillfällen om att tanken bakom EG, och för övrigt en hel del av det övriga samarbetet i Europa, är att föra de europeiska länderna närmare varandra för att på så sätt säkra fred och frihet.

Det var en olycka att denna tanke inte kunde förverkligas i den alleuropeiska dimensionen. Det skapades en blockuppdelning, och därför har samarbetet hittills begränsats till de västeuropeiska sammanhangen. Men det är nu efter det att Warszawapakten har upplösts och en ny situation har inträtt då två militärblock inte står mot varandra som en unik möjlighet öppnar sig att förverkliga den alleuropeiska visionen, dvs. ett brett samarbete omfattande alla Europas länder.

Jag delar uppfattningen, som framkom i Sten Söderbergs fråga, att samarbetet inte skall begränsas till en viss grupp av stater. EG håller på att bygga ut ett ordentligt samarbete med central- och östeuropeiska länderna liksom med EFTA-länderna. Det gäller t.ex. ett Europaavtal med Polen, Ungern och Tjeckoslovakien och annan typ av samarbete med andra länder.

Vidare har vi frågan om en försvarsdimension inom EG. Detta har utvecklats i Maastrichttraktaten – vilket också framgår av mitt svar. Omedelbart efter det beslutet uttalade regeringen genom statsministern att Sverige välkomnar besluten i Maastricht och anser det logiskt att Gemenskapen på sikt utvecklar en försvarsdimension i takt med att den ekonomiska och politiska unionen fullbordas. Hur Sverige skall ställa sig till detta blir en fråga för framtiden.

Anf. 93 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Statsrådet Dinkelspiel är inte alls ödmjuk inför denna fråga. Jag tycker mig se ett högmod som är skrämmande.

Dinkelspiel vill dra in Sverige i en försvarspakt i Europa. I Europa finns vissa risker, men också risker för interna, etniska konflikter. Skall denna armé, som det skrivs om i Dagens Nyheter i dag, användas även vid interna, etniska konflikter i olika europeiska länder?

Anf. 94 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag tycker att ödmjukhet speglar sig i att man icke med tvärsäkerhet uttalar sig om den framtida europeiska utvecklingen.

Jag är ödmjuk så till vida att jag pekar på att vi inte vet exakt hur EG kommer att utvecklas. Nu står Sten Söderberg här och säger att Sverige skall dras in i en försvarspakt. Hur vet Sten Söderberg det?

Vi vet att frågan skall börja diskuteras inom EG 1996. Vi vet också att det då har framkommit vissa riktlinjer för fortsatt arbete. Vi vet också att det är

öppet för länder som är medlemmar i EG, och för utomstående länder, att välja olika samarbetsformer med den Västeuropeiska unionen.

Att i dag dra slutsatser av detta, såsom Sten Söderberg gör, tyder enligt min mening inte på ödmjukhet.

Anf. 95 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag drar fram riskerna för konfrontationer mellan öststatsblock och EG, EG och USA, EG och Japan och EG och arabländerna. Det kan uppstå nya block och fraktioner på det politiska området. Även om det inte finns några beslut för dagen, vill jag inte att Sveriges folk skall dras in i en gemensam Europaarmé som kan leda till både det ena och det andra.

Anf. 96 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Visst finns det risk för krig. Frågan är bara hur man skall möta risken. Det har varit en tradition i svensk säkerhetspolitik att verka för gemensam säkerhet. Därför deltar Sverige i FN.

Därför deltog vi i Nationernas förbund. Därför tycker vi att det är naturligt och viktigt att Sverige i det nya säkerhetspolitiska läget i Europa aktivt medverkar i arbetet på att bygga en europeisk säkerhetsordning – detta för att minska riskerna. Visst finns det risker, Sten Söderberg, men vi kan härigenom minska riskerna för framtida krig.

Anf. 97 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag uppmana statsrådet att besluta om att ge de till regeringen kritiska rösterna i riksdagen och utanför samma ekonomiska möjligheter så att de frågor och argument, som i dag inte passar Ulf Dinkelspiel, utreds. Ulf Dinkelspiels hårdnackade motstånd mot stöd till nejsidan visar vad vi har att vänta vid ett eventuellt inträde i EG/EU, nämligen toppstyrning.

Överläggningen var härmed avslutad.

19 § Svar på fråga 1991/92:710 om exportgarantier vid försäljning till Ryssland

Anf. 98 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Elvy Söderström har frågat mig om jag kommer att verka för att statliga garantier skall ges till AB Hägglund & Söner för export av s.k. workover-riggar till Ryssland.

Först kan konstateras att det ryska betalningsläget är ytterst prekärt, och det finns inga tecken på någon betydande förbättring inom den närmaste tiden. En överenskommelse mellan de f.d. sovjetiska republikerna och ett antal fordringsägarländer om senareläggning av vissa betalningar träffades i början av januari i år. Med den som grund har Sverige förhandlat fram ett bilateralt avtal som kommer att undertecknas inom kort.

F.d. Sovjetunionen har sedan mitten av december ackumulerat dröjsmål avseende betalning på EKN-garanterade exportkrediter till ett belopp om

drygt 70 milj.kr. Uteblivna betalningar har även drabbat svenska företag på ogaranterade affärer. De sammanlagda dröjsmålen till enskilda svenska företag uppgår enligt en grov skattning till drygt 300 milj.kr. De svenska bankerna har också avsevärda fordringar på f.d. Sovjetunionen.

Med tanke på Rysslands och övriga OSS-staters bristande betalningsförmåga och den därmed åtföljande förlustrisken har EKN beslutat att för närvarande inte utfärda garantier för export till dessa länder. EKN:s policy visavi Ryssland och övriga OSS-stater överensstämmer väl med den policy som flertalet andra garantiinstitut i väst tillämpar gentemot dessa länder. EKN:s policy ses kontinuerligt över och kan komma att revideras om nya omständigheter uppkommer som motiverar detta.

Jag har under hösten 1991 besvarat ett antal frågor om kreditgarantier för export till f.d. Sovjetunionen och i samband med dessa svar erinrat om de riktlinjer som gäller för EKN:s verksamhet. Dessa riktlinjer innebär att verksamheten skall gå ihop på sikt så att inga statliga budgetmedel skall behöva tas i anspråk för att täcka uppkomna förluster. Regeringen har inga planer på att ändra dessa riktlinjer. Verksamheten får inte utvecklas till vare sig ett sätt att medvetet subventionera export eller ett instrument för utvecklingssamarbete med andra länder.

Anf. 99 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Inledningsvis konstaterar ministern att just betalningsläget i Ryssland och övriga OSS-stater – vilket är som han uttrycker det "ytterst prekärt" – gör att det inte är möjligt att bevilja dessa krediter.

Den uppfattningen och den insikten har även de företag som har ansökt om exportkrediter av olika slag. Det projekt som jag har frågat om, alltså workover-riggar till Ryssland, anser jag är av den arten att det mycket väl skulle kunna behandlas i samband med utrikespolitiska frågor och biståndsfrågor. Jag ser detta projekt såsom ett utmärkt sätt att bistå Ryssland och ge landet möjlighet att på ett bra sätt ta till vara på sina egna inhemska resurser just för att kunna förbättra sin ekonomi. Jag och många med mig anser det vara en nödvändighet för att Ryssland skall kunna klara sin demokratiska uppbyggnad. Om landet inte kan bygga upp sin ekonomi, kan det inte heller klara den demokratiska uppbyggnaden.

I sitt svar säger ministern: "EKN:s policy ses kontinuerligt över och kan komma att revideras om nya omständigheter uppkommer som motiverar detta." Jag vill då fråga: Kan ministern tänka sig att pröva andra former av statliga garantier än genom EKN för att möjliggöra detta projekt?

Anf. 100 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag tror att Elvy Söderström och jag kan vara eniga om att det kommer att behövas ett stort stöd till Ryssland och andra tidigare medlemmar av Sovjetunionen för att utveckla deras ekonomi så att de kan komma på fötter och så att de kommer in i något så när normala betalningsströmmar. Sådant bistånd ges även genom Världsbanken och Internationella valutafonden samt genom samarbete mellan industriländerna. Vi har själva anvisat medel just för detta ändamål.

Jag tror också att det råder en långtgående enighet om att exportkreditinstituten inte skall användas såsom instrument för att ge bistånd. Jag vet inte om Elvy Söderström nu förespråkar att vi skall göra en grundläggande ändring av dessa regler, som jag alltså trodde att det rådde enighet om. I så fall vore det intressant att höra det.

När det gäller talet om en omprövning vill jag korrigera ett missförstånd. Det är inte regeringen som omprövar möjligheterna att ge exportkreditgarantier, utan det är exportkreditnämnden som inom ramen för de riktlinjer som regeringen har lagt fast prövar möjligheterna att med hänsyn till betalningsläge och andra omständigheter ge garantier till de enskilda företag som ansöker härom.

Anf. 101 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tror att ministern och jag är helt eniga om att det är av största vikt att Ryssland får ordning på sin ekonomi. Ett bra sätt att åstadkomma detta vore att landet kunde ta vara på de enorma resurser som faktiskt finns. Exportkrediter skall inte ges till höger och vänster. Det är oerhört viktigt att de inriktas just på sådana insatser som gör det möjligt för Ryssland att förbättra sin ekonomi. Så kan ske om landet kan ta vara på sin olja på ett bra sätt. Det vore intressant att höra om det finns andra former för att möjliggöra ett projekt som detta än bara genom EKN.

Anf. 102 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! I den grundläggande frågan torde vi vara eniga. Vi är också eniga om att det behövs stöd och ges stöd för att återställa Rysslands och andra staters betalningsförmåga och på så sätt även möjliggöra import. Då kan landet självt göra de prioriteringar som krävs.

Vi skiljer oss åt i det avseendet att Elvy Söderström vill använda EKN såsom ett biståndsinstrument. EKN skulle alltså pröva om det eller det företaget får exportera och då utgå från vilka effekter detta får för landet i fråga. Men det överensstämmer inte med nuvarande riktlinjer för EKN.

Det finns andra former av stöd, t.ex. Europabanken. Jag hoppas och utgår från att Hägglund & Söner utnyttjar också andra möjligheter att få stöd för detta projekt. Sverige är medlem i Europabanken, och därför finns det anledning att försöka även den vägen.

Anf. 103 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Ett missförstånd har uppstått, om det verkar som om jag anser att exportkreditnämnden skall användas såsom ett biståndsinstitut. Det är inte alls min tanke. Men jag tycker att detta projekt är klokt på många sätt. Som jag har sagt i min fråga finns det utrikespolitiska och arbetsmarknadspolitiska skäl i Sverige och många andra skäl som talar just för att vi borde pröva alla medel konstruktivt för att få i gång denna produktion och göra det möjligt för Ryssland att ta vara på sina inhemska resurser.

Anf. 104 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag vill avsluta med att säga att jag delar förhoppningen att de åtgärder som nu vidtas för att stödja de berörda länderna skall leda till en

situation, där det också blir möjligt att bevilja exportkreditgarantier beträffande dessa länder och därmed stödja denna typ av export.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 16.26 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

20 § Svar på fråga 1991/92:728 om överklaganden av domar

Anf. 105 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Birgit Henriksson har frågat mig om vad jag avser att vidta för åtgärder för att minska risken för onödiga överklaganden. Frågan är föranledd av uttalanden i pressen om att domstolarnas domar är alltför kortfattat skrivna.

Att domstolarnas domar i allmänhet skall vara motiverade är en självklarhet i ett rättssamhälle. Att en sådan skyldighet föreligger följer också av den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna. Som Birgit Henriksson påpekat i frågan kan motiveringen ha betydelse bl.a. på det sättet att en dålig motivering kan föranleda att en part i onödan överklagar en dom.

Att närmare precisera hur utförlig en motivering skall vara är mycket svårt, för att inte säga omöjligt. Anledningen till det är naturligtvis att förhållandena skiljer sig avsevärt åt från mål till mål. De bestämmelser som finns i rättegångsbalken om hur en dom skall motiveras är därför allmänt hållna och lämnar en stor frihet till domaren att utforma domen med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet.

Det kan vara intressant att sätta in frågan om domskälens utförlighet i ett historiskt sammanhang. Man kan då konstatera att kritik mot domstolarna för att motiveringarna varit för knapphändiga framförts under i stort sett hela 1900-talet. Jag tycker att man kan dra slutsatsen att domstolarna tagit intryck av kritiken. Det märks inte minst på Högsta domstolens avgöranden, som ju publiceras till ledning för de lägre instanserna. En jämförelse mellan en dom från exempelvis 1930-talet och en dom från i dag visar att de egentliga domskälen – dvs. den del av domen där rätten motiverar varför den har beslutat på ett visst sätt – har blivit tydligare och mer resonerande än förr.

Men saken är inte riktigt så enkel. Våra domstolar har också kritiserats för att skriva för långa domar. Debatten härom var särskilt livlig kring 1980. Då hävdades att domstolarnas domar ofta innehöll moment som inte behövde tas in i domen. Kritikerna menade att domskrivningen borde effektiviseras

och koncentreras på de egentliga domskälen. Vad man särskilt siktade in sig på var att domarna ofta innehöll utförliga redogörelser för bevisningen i målet. Andra menade att en sådan redovisning kunde vara av värde, inte minst för att underlätta hovrätternas handläggning av överklagade domar. På Sveriges Domareförbunds initiativ gavs det också ut en promemoria om domskrivning som innehöll exempel på hur domar kunde utformas på ett nytt sätt. Förbundet ställde sig i huvudsak bakom promemorian, även om man konstaterade att den nya tekniken kunde medföra vissa svårigheter för överrätterna.

Frågan om hur utförliga domstolarnas domar skall vara är med andra ord inte ny. Det finns olika åsikter och många – ibland motstridiga – intressen att tillgodose.

Vi delar nog alla Birgit Henrikssons uppfattning att det är olyckligt om domar överklagas i onödan, därför att parten inte förstått hur domstolen resonerat. Jag tror dock inte att vi kan komma till rätta med detta genom ändrade regler. Enligt min mening är frågan om domskälens närmare utformning över huvud taget inte en fråga för lagstiftaren. Men det är viktigt att den uppmärksammas, och jag är därför glad att den diskuteras. Jag vet också att det inom domarkåren förs en fortlöpande debatt i frågan.

Anf. 106 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill första tacka justitieminister Hellsvik för svaret. Vi är i långa stycken överens, men problemet är att man under en ganska lång tid har hört klagomål från olika håll angående domarnas avkunnande i tingsrätter och ibland även i hovrätter, dock inte angående Högsta domstolens domar – där håller jag helt och hållet med justitieministern. De avkunnas ju också för att vara vägledande för de övriga.

Klagomålen har gällt – och gäller fortfarande – främst de alltför korta domarna. Det finns domar på bara några rader utan motiveringar. Klagomålen gäller att resonemang helt saknas, att det ibland inte redovisas vilka omständigheter domstolen faktiskt har beaktat vid sin bedömning. Man vet inte vad domen grundar sig på därför att det inte framgår tydligt nog. Att man saknar utförlig bevisning får faktiskt många konsekvenser. En väl motiverad tingsrättsdom kan vara skäl nog att inte överklaga. En väl motiverad dom, en dom som den dömde kan förstå, kan också få vederbörande att avstå från överklaganden. Men en kort, obegriplig dom ger impuls till överklagande; det kan vi tydligt se.

De flesta av våra domstolar är i dag överhopade av arbete. Inte minst av det skälet vore det enligt min mening befogat med en insats för att få bättre skrivningar. Det är också en viktig rättstrygghetsaspekt, därför att det är viktigt att den som döms till något verkligen förstår varför.

Det här är, som jag ser det, en utbildningsfråga. Hur kan justitieminister Hellsvik tänka sig att lägga om utbildningen, så att den ger mer tid åt moment som att skriva domstolsmotiveringar etc?

Anf. 107 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Det är säkert riktigt, som Birgit Henriksson säger, att en oklar eller en icke noggrant motiverad dom kan resultera i onödiga överkla-

ganden. I och för sig skulle jag vilja säga att en icke tillräcklig motivering, som gör att en part har svårt att få grepp om skälet till domen, räcker för att man skall påpeka vikten av att domarna är motiverade.

Som jag sade tidigare är det här inte – som jag uppfattat det är vi överens om det – en fråga som man kan reglera närmare lagstiftningsvägen. Under alla förhållanden skulle det bli brister. Det går inte att göra en så detaljerad lagstiftning, och det skulle inte bli bra. Det är snarare en utbildningsfråga, där ju bl.a. domstolarnas möjligheter att ge våra notarier en god träning är av stor betydelse. Vi vet i dag att våra domstolar är överlastade med arbete och att domarna upplever att de har för litet tid att ägna åt sina notarier. Det är min förhoppning att bl.a. resultatet av domstolsutredningen skall skapa förutsättningar för våra domare att ägna mer tid åt handledning av notarier.

Anf. 108 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar justitieminister Hellsvik för det. Många unga jurister säger i dag att de får den bästa handledningen och utbildningen via de små och medelstora tingsrätterna. Det är där som man fortfarande dels kan få syssla med alla frågor, dels också kan få möjlighet till personlig handledning. Det är utomordentligt viktigt också när det gäller att lära sig skriva domskäl.

Jag vill inte föregripa utredningen om domstolarnas organisation, men jag kan inte helt undertrycka en liten rädsla för att en indragning av alltför många små tingsrätter ytterligare kommer att förvärra situationen. Hur skall vi få väl motiverade domskäl tillbaka i svenskt rättsväsende?

Anf. 109 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Jag vill först påpeka att i domstolsutredningen, som skickades ut på remiss tidigare i våras, är huvudfrågan hur man skall kunna renodla verksamheten vid våra domstolar och ge domarna möjligheter att koncentrera sig på den kvalificerade dömandeverksamheten och därmed bl.a. skapa möjligheter för handledning av notarier.

När det gäller den departementspromemoria om domstolarnas framtida organisation som nu går ut på remiss vill jag påpeka att det inte är fråga om att vi i Sverige förlorar alla våra små domstolar. Merparten av domstolarna, om nu domstolsorganisationsförslaget går igenom, kommer fortfarande att var små domstolar.

Anf. 110 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill helt kort tacka justitieminister Hellsvik för svaret. Jag är glad att man fäster uppmärksamheten vid detta. Jag hoppas också att renodlingen skall medföra att man får längre tid vid handläggning, så att man bättre kan hjälpa de unga jusristerna att skriva välmotiverade domar. Tack för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

21 § Svar på fråga 1991/92:733 om åtgärder för att bevara de små tingsrätterna

Anf. 111 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Stina Eliasson har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att bevara de små tingsrätterna.

I den departementspromemoria som Stina Eliasson nämner i frågan redovisas utförligt flera argument för att man nu bör skapa mer bärkraftiga enheter på tingsrättssidan. Ett sådant skäl är den renodling av tingsrätternas verksamhet som blir följden om domstolsutredningens förslag genomförs. Ett annat argument är att kraven på domstolarnas kompetens kommer att skärpas bl.a. i ljuset av den ökande internationaliseringen.

I promemorian redovisas flera olika modeller för hur man kan gå till väga för att stärka tingsrätterna. Slutsatsen är att en tingsrätt för att vara tillräckligt bärkraftig för sina dömande uppgifter skall ge arbetsunderlag för minst tre domare. I promemorian föreslås därför en lösning som innebär att de tingsrätter som i dag har färre än tre domare läggs ned. Samtidigt är det en viktig utgångspunkt i promemorian att man bevarar en god lokal förankring i dömandet. Det föreslås därför att det på flertalet av de orter där tingsrättens kansli försvinner inrättas s.k. tingsställen, där rättegångarna kan äga rum.

Promemorian går den här veckan ut på en bred remiss, bl.a. till alla domstolar och till berörda kommuner och länsstyrelser. Remissinstanserna får tiden fram till den 15 oktober på sig för att avge yttrande. Regeringen kommer därefter att ta ställning till vilka åtgärder som behöver vidtas för att åstadkomma en lämplig domstolsorganisation inför de förändringar av verksamheten vid domstolarna som förestår.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

22 § Svar på fråga 1991/92:749 om läkarmedverkan i frivårdsarbetet

Anf. 112 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! Hans Nyhage har frågat mig vilka åtgärder jag vill genomföra för att intentionerna i frivårdsarbetet skall kunna förverkligas. Bakgrunden till frågan är att frivården, enligt Hans Nyhage, tidigare kunde anlita läkare på jourtid för medverkan i frivårdsarbetet, men att denna möjlighet inte längre finns.

Frivårdens klienter har, i enlighet med den s.k. normaliseringsprincipen, samma rätt till samhällets stödåtgärder och vårdinsater som andra människor. Frivården skall i första hand klarlägga klienternas behov av stöd och vård samt förmedla den hjälp från andra organ som den övervakade kan vara i behov av. Denna inriktning av övervakningsarbetet är också fastslagen i brottsbalken.

Svaret på Hans Nyhages fråga är alltså att den allmänna hälso- och sjukvårdens ansvar kvarstår när en person står under övervakning inom frivården. Enligt min uppfattning är det inte rimligt från principiella utgångspunk-

ter att frivården tar på sig kostnadsansvaret för vårdinsatser som sjukvårdshuvudmännen enligt normaliseringsprincipen skall svara för.

Slutligen vill jag informera om att frivården har möjligheter att arvodera läkare inom ramen för sina lönemedel. Detta sker också i viss utsträckning. Frivården kan alltså försäkra sig om läkarmedverkan om det behövs för att intentionerna i frivårdsarbetet skall kunna förverkligas. Det är de lokala frivårdsmyndigheterna som avgör vilka prioriteringar som skall göras mellan olika behov.

Anf. 113 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Justitieministern hänvisar till den s.k. normaliseringsprincipen och anför att frivården som alla andra måste anlita den allmänna sjukvården. Detta är givetvis i grunden riktigt, men likväl är det här som svårigheterna uppstår.

Verkligheten visar att det ofta blir långa väntetider, innan den läkarvård som den dömde är förelagd att underkasta sig kan sättas in. Detta är självfallet till skada i frivårdsarbetet, vilket är särskilt allvarligt med hänsyn till det område som det här är fråga om.

Särskilt bekymmersamt är det när det gäller psykvården. Minst 50 % av frivårdens klienter har psykiska problem.

Närmast samtliga av de anstaltsintagna som har psykiska problem ställs under övervakning vid villkorlig frigivning. Redan på anstalten är det svårt nog att få erforderlig hjälp, vilket också uppmärksammats från justitiedepartementet. Men i samband med frigivningen och övervakningen blir det än värre, vilket tyvärr inte på motsvarande sätt rönt uppmärksamhet från departementet.

Frivården har därtill en mängd klienter som dömts till skyddstillsyn med föreskrift att underkasta sig psykiatrisk behandling. Detta ökar ytterligare behovet av tillgång till psykvård, som det alltså är svårt och tidskrävande att få tillgång till.

Problemen är uppenbarligen av både ekonomisk och organisatorisk karaktär. Justitieministern uttalar att frivården har möjlighet att arvodera läkare inom sina löneanslag. Men sanningen är den att anslagen inte räcker till för att man skall kunna köpa de läkartjänster som är erforderliga.

Organisatoriskt gäller det att kunna finna den väg som leder till att vårdinsatserna snabbt skall kunna sättas in.

Enligt min mening torde en återgång till det tidigare joursystemet vara mycket lämplig. Kan statsrådet tänka sig att fundera ytterligare i de banorna?

Anf. 114 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! När det gäller den mera konkreta utformningen av verksamheten är det viktigt att man håller fast vid principen att vi från regering och riksdag anger målen medan utformningen beslutas inom verksamheten.

Vi är medvetna om dessa problem och även andra problem inom frivården, vilket ligger till grund för att regeringens förslag till budget beträffande frivården, som riksdagen har ställt sig bakom, innebär en kraftig förstärk-

ning av frivårdens resurser. Detta ökar också möjligheterna för de verksamma inom frivården att åstadkomma en flexiblare utformning.

Anf. 115 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag vill återigen understryka att jag delar inställningen till normaliseringsprincipen. Det är riktigt att varje del av samhällets organisation skall ansvara för sitt område. I det här fallet rör det sig dock om alldeles speciella förhållanden. Det är fråga om människor som är kriminellt belastade och som är dömda att underställa sig den sjukvård som bedöms vara nödvändig för att de skall kunna anpassa sig till samhället. Därför finns det alldeles speciella skäl för att försöka finna vägar att snabbt sätta in åtgärder. Där utgör det system som nu råder tyvärr en broms. Det är i det avseendet jag ställer min fråga: Kan man ändå inte tänka sig att frivården får medel att anlita läkarhjälp på jourtid?

Anf. 116 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Herr talman! När det gäller frivården vill jag nämna att de ökningar som är aktuella för kommande budgetår är för det första en ökning med 2 milj.kr. för att åstadkomma en ökad användning av kontraktsvård, och för det andra en ökning som kanske är mer intressant i sammanhanget, nämligen en ökning med 10 milj. kr. med hänsyn till utgifterna för kontraktsvården. Det ökar ju möjligheterna att utforma verksamheten på ett för klienterna bättre sätt.

Anf. 117 HANS NYHAGE (m):

Herr talman! Jag vill uttrycka min tacksamhet över att dessa medel har ställts till förfogande. Jag tillåter mig likväl att än en gång konstatera att medlen dess värre inte räcker. Därför kvarstår min vädjan till justitieministern om att fundera ytterligare i banorna om jourtjänst. Tack.

Överläggningen var härmed avslutad.

23 § Svar på fråga 1991/92:734 om en demokratikommission

Anf. 118 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Sten Söderberg har frågat justitieministern om regeringen kommer att tillsätta en demokratikommisssion med uppgift att komma med förslag om hur demokratin omöjligen skall gå att manipulera i framtiden. Fördelningen av arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på frågan.

Den händelse i Borås kommun vid valet 1991 som Sten Söderberg hänvisar till i sin fråga har aktualiserats i ärenden som har prövats av valprövningsnämnden.

Givetvis måste det finnas garantier för att valen sker under former som tryggar den för fria val nödvändiga valhemligheten. Valförfarandet utreds för närvarande genom vallagsutredningen (Ju 1991:02) och personvalskommittén (Ju 1992:02).

Vallagsutredningen skall enligt sina direktiv se över valförfarandet och kommer att behandla vissa valtekniska frågor, såsom själva röstningsförfarandet och rösträkningen. Därvid torde även skyddet för valhemligheten komma att beröras. Personvalskommittén skall lägga fram förslag till bl.a. ökat inslag av personval till riksdagen.

Svaret på Sten Söderbergs fråga blir därför att det utredningsbehov som han berör är tillgodosett genom pågående utredningar.

Anf. 119 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag är glad över att statsrådet har satt sig in i dessa frågor och dessa för demokratin mycket viktiga uppgifter. Jag tog ett fall från Borås som exempel. Där gick valarbetare från de etablerade partierna direkt in i vallokalen och fotograferades där och påverkade och kontrollerade på ett otillbörligt sätt förfarandet i samband med valet. Här i Stockholm kunde jag med egna ögon se hur man gick in i vallokalerna och tog olika partiers röstsedlar.

Det är mycket angeläget att denna fråga ses över. Från Liberala partiets sida har vi gjort en sammanställning av denna typ av företeelser runt om i Sverige. Jag när en förhoppning om att de utredningar som det har hänvisats till kan ge det skydd som behövs för valhemligheten och folks rättigheter.

Anf. 120 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Det är naturligtvis helt oacceptabelt att valet inte sker under former som tryggar den nödvändiga valhemligheten.

Vallagsutredningen skall se över det tekniska förfarandet och kommer bl.a. in på själva röstningsförfarandet. I detta sammanhang är det, som jag sade tidigare, troligt att utredningen kommer in även på denna fråga.

Jag skulle vilja rekommendera Sten Söderberg att överlämna sin sammanställning till departementet, så att vi får möjlighet att överlämna den till kommittén för övervägande.

Anf. 121 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Jag tackar statsrådet särskilt för den seriösa behandling som detta ärende får i regeringen. Därmed vill jag uttrycka mitt gillande över det arbete som pågår.

Överläggningen var härmed avslutad.

24 § Svar på fråga 1991/92:750 om kommittén för registrerat partnerskap

Anf. 122 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Elisabeth Persson har frågat mig om jag har för avsikt att verka för att kommittén om registrerat partnerskap skall kunna bli klar med sitt arbete till december 1992 genom att bevilja kommittén en extra sekreterare med juridisk kompetens.

Kommittén om registrerat partnerskap (JU 1991:01) skulle enligt sina di-

rektiv (Dir. 1991:6) ha slutfört sitt arbete före utgången av maj 1992. I mars 1992 begärde kommittén att få tiden förlängd till den 20 december 1992. Jag har förklarat för kommittén att jag inte har någon erinran mot att kommittén överskrider tiden i enlighet med sin begäran.

Jag har inte fått någon ytterligare begäran om anstånd och utgår därför från att kommittén arbetar med sikte på att den skall bli färdig i december i år. Å andra sidan är jag naturligtvis medveten om att det kan komma att visa sig att tiden är för snävt tilltagen. Det är inte aktuellt att tillsätta ytterligare en sekreterare, men kommittén kommer att på annat sätt få extra resurser till sitt förfogande, om det visar sig behövas.

Förste vice talmannen konstaterade att frågeställaren inte var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

25 § Svar på fråga 1991/92:752 om miljöproblem på Nordkalotten

Anf. 123 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Bengt Hurtig har frågat mig om jag avser att ta något initiativ för att förstärka de resurser som behövs för att kartlägga miljöproblemen på Nordkalotten.

Inom Nordiska ministerrådet har nyligen presenterats en undersökning av innehållet av tungmetaller i mossor. Rapporten har utarbetats av arbetsgruppen för miljökvalitetsövervakning. Resultaten visar att det finns en klar påverkan från Kolahalvön när det gäller nedfallen i norra Finland. Påverkan på nedfallen i norra Sverige är inte lika uppenbar, men det finns anledning att anta att utsläppen från Kolahalvön har viss inverkan även där. Denna rapport avser förhållandena 1990. Mossinventeringar av detta slag har skett vart femte år sedan 1975. För varje gång har det undersökta området utvidgats. 1990 inkluderades således även delar av Kolahalvön i undersökningarna. Dessa undersökningar, som ger en mycket bra bild av nedfallsförhållandena i Norden, planeras även 1995.

De nordiska miljöministrarna har diskuterat problemen med utsläppen från Kolahalvön. Frågan kommer att tas upp igen vid nästa ministermöte, som kommer att äga rum i Kirkenes i september i år. Då kommer även representanter från Ryssland att närvara, och frågan om möjliga gemensamma insatser för att minska miljöproblemen på Kolahalvön kommer att diskuteras.

Jag vill också erinra om den för Finland, Norge och Sverige gemensamma arbetsgrupp som bildades i anslutning till Ronnebykonferensen 1990. Den arbetsgruppen har haft till uppgift att klarlägga förutsättningarna för nordisk medverkan i ett projekt som syftar till att så långt som möjligt minska utsläppen av svavel, tungmetaller m.m. från nickelsmältverken på Kolahalvön. Arbetsgruppen har utarbetat förslag till finansiering av åtgärder. Något avtal om genomförande har emellertid ännu inte kommit till stånd. Arbetet med att försöka få till stånd detta angelägna projekt kommer självklart att fortsätta.

Anf. 124 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Miljöministern säger att påverkan från Kolahalvön på nedfallen i norra Sverige inte är lika uppenbar som i norra Finland. Men som jag har nämnt i min fråga finns det vissa undersökningar som ändå tyder på att det finns en påverkan på nedfallen även i Sverige speciellt gäller det de höga tungmetallhalter som man har uppmätt i grönsaker i Muodoslompolo.

Miljösituationen på Nordkalotten präglas inte bara av hotet om att kärnvapenproven eventuellt skall återupptas. Det pågår också diskussioner om hur stort ozonhålet är. Vi har även egna industriutsläpp. Dessutom tillkommer det som strömmar ut från Kolahalvön.

Rapporter kommer från den ryska befolkningen om ökad sjuklighet, barnadödlighet osv. Vi är många som bedömer att det är ytterst angeläget att resurser för miljösamarbetet ökar när det gäller de här delarna av de nordiska länderna och Ryssland. Det ger kanske intryck av en obalans i miljösamarbetet att vi har en så stark inriktning mot Baltikum, Ryssland och Polen. Den ryska, svenska och finska befolkningen ges intrycket att det är de södra regionerna som särskilt uppmärksammas. Så småningom kanske vi ganska snabbt kan förstärka de resurser som behövs för att utreda förhållandena och komma till rätta med problemen.

Anf. 125 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag kan vidgå att det finns en sådan obalans i debatten. En del av obalansen beror på att vi just nu har haft ett ganska omfattande och intensivt arbete i HELCOM. Det redovisades i april. Samtidigt har diskussionerna kring t.ex. nickelsmältverken i norra Ryssland funnits med under längre tid.

Svårigheten har bl.a. varit att Sverige inte har varit förstahandsintressent i det sammanhanget. Finland och Norge ligger geografiskt närmare till. Finland har haft kontakterna med det tidigare Sovjetunionen och den nuvarande federala republiken Ryssland.

En ytterligare svårighet i det sammanhanget har varit att det i dagsläget är mycket svårt att få besked av ryssarna. Det har därför skett en stagnation i diskussionen. Det skall inte lastas på någon. Jag vet – ifrån överläggningarna mellan miljöministrarna i Helsingfors i mars – att dessa frågor kommer att prioriteras under det norska ordförandeskapet i Nordiska rådets ministerkommitté för miljön. De informerar oss löpande om dessa frågor.

Det är riktigt att vi prioriterar kärnkraftssäkerheten litet mera såväl på Kolahalvön, som i Sosnovyj Bor och i Baltikum.

Anf. 126 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Såvitt jag förstår har Nordiska rådets Nordkalottkommitté fått i gång ett samarbete mellan länen i de tre nordiska länderna som skall försöka att bättre kartlägga miljöeffekterna från bl.a. Kolahalvön. Ett sätt att se till att man kommer till resultat relativt snabbt är att tillskjuta tillräckligt mycket resurser till detta miljösamarbete med våra nordiska länder.

Det är helt klart att Ryssland måste bära ett huvudansvar för att rätta till situationen. Men man klarar inte det ensam. Man måste ha teknisk och eko-

nomisk hjälp från de nordiska länderna. Det gäller att inte sänka trycket gentemot de politiker som bär ansvaret, både i den här delen av världen och centralt i Moskva.

Överläggningen var härmed avslutad.

26 § Svar på fråga 1991/92:753 om den planerade Vuotosdammen i Kemiälven

Anf. 127 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Bengt Hurtig har frågat mig om jag avser att agera för att en fullständig miljökonsekvensbeskrivning av det planerade dammbygget i Kemiälven kommer till stånd.

År 1974 undertecknades den nordiska miljöskyddskonventionen mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige. Konventionens innebörd är att varje nordiskt land skall beakta störning från miljöskadlig verksamhet i nordiskt grannland på samma sätt som om störningen inträffat i det egna landet. Konventionen ger de nordiska "bevakningsmyndigheterna" rätt att kräva in underlag från projektören eller att själva utföra utredningar för att möjliggöra en så korrekt bedömning som möjligt av miljöverkningarna i det egna landet. Bevakningsmyndighet i Sverige är statens naturvårdsverk.

Länderna inom ECE undertecknade i Esbo, Finland, i februari 1991 en konvention om krav på att miljökonsekvensbeskrivningar skall utarbetas och kommuniceras innan beslut fattas om projekt som kan ge upphov till gränsöverskridande miljöpåverkan. För sådana projekt skall berörda länder informeras och ges möjlighet att deltaga i bedömningen av projektet i fråga. I bil. I till konventionen anges stora dammar och reservoarer som verksamheter där Esbokonventionens tillämplighet skall prövas.

Esbokonventionen ratificerades under hösten 1991 av Sveriges regering efter riksdagens godkännande och träder i kraft efter det att sexton stater eller organisationer ratificerat eller godkänt den. Under tiden fram till ikraftträdandet har de undertecknande staterna lovat att samarbeta interimistiskt om tillämpningen av konventionen. Samtliga nordiska länder har undertecknat Esbokonventionen.

Som svar på Bengt Hurtigs fråga vill jag mot denna bakgrund framhålla att det ankommer på ansvariga myndigheter att följa utvecklingen och vidta de åtgärder som erfordras inom ramen för aktuella konventioner.

Anf. 128 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag tackar miljöministern även för detta svar.

Bland forskare och andra som sysslar med miljöfrågor finns en stor oro för att en så här stor damm skulle laka ut tungmetaller som kvicksilver, nickel, krom, kadmium m.m. från de myrar som helt kommer att täckas av vatten. Det stöds av erfarenheter vi har ifrån Sverige. Om detta skulle inträffa tycker man att det strider mot de intentioner som hela tiden har diskuterats och som har tagit sig uttryck i den plan för att återställa Östersjöns ekologiska balans som redovisas bl.a. i kompletteringspropositionen.

Jag hade kanske väntat mig ett något klarare besked om Sverige och svenska myndigheter – om miljöministern nu känner till det – kommer att bevaka det här och begära att en fullständig miljökonsekvensbeskrivning kommer till stånd. Finns det någon sådan kunskap i dag så att naturvårdsverket kommer att ta ett sådant initiativ? Har man diskuterat det här problemet när man har diskuterat planen för att återställa Östersjöns ekologiska balans?

Anf. 129 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Svaret på de två sista frågorna är nej, men jag är beredd att personligen följa upp den här frågeställningen. I samband med Östersjösamarbetet har vi haft att utgå från det underlag som experterna i HELCOM har tagit fram i en s.k. task force. Det har utgjort ramen. Från svensk sida har vi emellertid agerat som om Esbokonventionen redan är i kraft. Det har t.ex. gällt frågan om Mönsteråsfabriken. Därför är det ett exempel som den berörda bevakningsmyndigheten har att följa. Jag är övertygad om att statens naturvårdsverk är fullt införstått med att det har denna uppgift och att det har anledning att agera i enlighet med denna, även när det gäller sådant som berörs i Bengt Hurtigs frågeställning.

Anf. 130 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Det är positivt och bra att få det här klargörandet. Det har således inte förts en diskussion, men man kan förvänta sig att naturvårdsverket bevakar frågan. Det är mycket positivt.

Överläggningen var härmed avslutad.

27 § Svar på fråga 1991/92:736 om glasskolan i Nybro

Anf. 131 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Lena Öhrsvik har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att glasskolan skall erhålla ersättning för de verkliga kostnaderna för nordiska elever. Jag vill först säga att utbildningen i glasblåsning i Nybro kommun är s.k. riksrekryterande utbildning. Utbildningen ingår i gymnasieskolan och har som sådan del i det sektorsbidrag som kommunen får till sin skolverksamhet. I enlighet med förslag som presenterades i propositionen Växa med kunskaper utgår dessutom vid sidan av sektorsbidraget ett särskilt verksamhetsstöd till kommunen för kostnaderna för denna utbildning. Nivån på den s.k. interkommunala ersättning som regeringen fastställt för elever från nordiska länder för innevarande budgetår utgår från den som gällde tidigare budgetår. Sådan ersättning utbetalas av statens skolverk på rekvisition av vederbörande kommun.

Något krav på en högre ersättning har inte kommit till regeringen från Nybro kommun.

Anf. 132 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret.

Det är möjligt att jag uttryckte mig litet oklart i frågan. Vad jag har tagit

upp och diskuterat är framtiden. Det gäller alltså inte innevarande budgetår utan vad som skall hända sedan, när den interkommunala ersättningen beräknas på ett helt annat sätt och då man inte kan följa de belopp som tidigare utgått. Det är då väsentligt för den här skolan, som har många elever från andra länder – från både nordiska och utomnordiska länder – att veta vilken typ av ersättning som man kommer att få. Om man går efter de gamla reglerna skulle det bara bli ungefär 18 000 per termin, och då skulle man inte kunna bedriva utbildningen så som man gör i dag, eftersom den verkliga kostnaden, som jag redovisar i min fråga, är över 47 000 – i alla fall var den under vårterminen så hög.

Jag vill därför fråga: Är statsrådet beredd att fundera över den framtida ersättningen och på vilket sätt man skall kunna fastställa den, eftersom beräkningen har förändrats så radikalt? Kan man i Nybro kommun känna sig säker på att också i framtiden kunna fullfölja den här utbildningen?

Anf. 133 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Det finns många frågor om framtiden just på grund av att vi ändrar så mycket i statsbidragssystemet. Redan under innevarande år kan en del smala utbildningar och speciella elevgrupper få bekymmer, eftersom de inte har följt med riktigt som de borde. Det framskymtar delvis i det här svaret.

När det gäller framtiden finns det två saker att konstatera. Den ena är att vi naturligtvis har ett intresse av att behålla den här utbildningen. Den andra är att vi ganska nyligen har träffat en överenskommelse med övriga nordiska länder om utbyte. Detta är den typ av smal utbildning som jag tycker är ytterst lämplig för ett samarbete över de nordiska gränserna. Vi måste då också via exempelvis statsbidrag se till att det blir rimligt och möjligt att bedriva sådana utbildningar. Det är ändå för det enskilda landet eller den enskilda kommunen bra om detta samordnas, eftersom det är fråga om dyra utbildningar.

Vi får naturligtvis titta närmare på detta, eftersom det är ett bekymmer. Jag vill emellertid gärna skicka med synpunkten att det är bra om man från Nybro kommun tar kontakt med departementet och redovisar sina kostnader, så att det blir möjligt att föra en diskussion i frågan. Det ligger som sagt i vårt intresse att försöka lösa detta praktiskt. Vi har hittills inte gjort så mycket åt saken, eftersom vi väntar på en del riksdagsbeslut, och konsekvenserna av att man ändrar i statsbidragssystemen är ju många.

Anf. 134 LENA ÖHRSVIK (s):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Det känns ganska tryggt att statsrådet är beredd att titta litet extra på den här frågan. Vi har ju ett gemensamt intresse av att utbildningen får fortsätta, och det är bra att vi kan ha det fina utbyte som vi har haft med andra länder. Jag tar det som ett löfte, och jag lovar att vidarebefordra dessa synpunkter direkt till Nybro kommun tidigt i morgon bitti.

Överläggningen var härmed avslutad.

28 § Svar på fråga 1991/92:745 om kursplan för religionskunskap i gymnasieskolan

Anf. 135 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Göte Jonsson har frågat mig vilka åtgärder jag avser vidta för att säkra att behovet av kunskap i kristen tro och etik också markeras i det slutliga förslaget till kursplan för religionskunskap i gymnasieskolan.

Regeringen har den 23 april 1992 fattat beslut om kursplaner för läsåret 1992/93 för kärnämnena för den reformerade gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen. Ett av dessa kärnämnen är religionskunskap.

I målen för kursen i religionskunskap, som regeringen fastställt, står det bl.a. att kursen skall utveckla elevernas förmåga att reflektera över existentiella och etiska frågor. Livstolkning, tro, religion, livsåskådning och etik skall stå i centrum för studierna. Kursen skall ge ökad insikt i tro och etik och religiösa uttrycksformer samt fördjupa förståelsen och respekten för de värden som ligger till grund för samhället.

Efter genomgången kurs skall eleverna bl.a. kunna redovisa insikter i såväl kristendomens som andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar, värderingar och uttrycksformer. Eleverna skall också kunna argumentera och diskutera kring tro, etik och livsåskådning och kunna motivera en egen ståndpunkt.

I direktiven till läroplanskommittén står att skolans verksamhet bör bygga på de etiska normer, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet, solidaritet med svaga och utsatta, respekt för den enskilda människans särart och integritet och allas lika värde, vilka genom kristen etik och västerländsk humanism har en djup förankring i vårt land.

Anf. 136 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka skolministern för svaret på frågan. Orsaken till att jag ställde frågan var en uppgift i massmedia om att ledningen för skolverket hade en annan syn på just kristendomsdelen i religionskunskapsämnet än vad som har kommit till uttryck från regeringens sida i olika sammanhang. Detta skulle enligt uppgiften i massmedia eventuellt kunna påverka den slutliga skrivningen i läroplanen.

Jag tycker att det är viktigt och angeläget att vi nu har fått det här beskedet från statsrådet, att hon klart markerar behovet av undervisning i normer och etik och att såväl främmande religioner som kristendom skall inta sina givna platser i denna undervisning.

I regeringsdeklarationen står vad skolministern också vid flera tillfällen har deklarerat, nämligen att det är angeläget att våra barn och ungdomar får undervisning i den kristna etiken, eftersom den är en viktig grund för de värderingar vi också har som grund när vi formar vårt samhälle i stort. Det är också angeläget att man inom ramen för läroplanskommitténs arbete utgår från de direktiv som är skrivna. Jag har ingen anledning att betvivla att det kommer att bli på det sättet.

Jag ber än en gång att få tacka skolministern för svaret. Jag har inga kompletterande frågor på den här punkten, utan jag tror att vi kan se framtiden an med tillförsikt. I dagens samhälle är det angeläget att ungdomarna verkli-

gen får en ingående undervisning i de etiska, moraliska och religiösa regler på vilka vi bygger väldigt mycket av vårt samhälle och värderingarna i vårt samhälle.

Anf. 137 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! För att ytterligare förtydliga svaret vill jag säga att läroplanskommittén arbetar utifrån regeringens direktiv, där vi har gjort dessa markeringar. Ett förslag om detta presenteras i september.

De kursplaner som vi nu har och som skolverket har arbetat med under mycket stor tidspress är att hänföra till riksdagens tidigare beslut och till direktiv från den tidigare regeringen. Det har naturligtvis gjort att man inte i alla delar har kunnat följa upp dem på det sätt som man kanske skulle önska. Samtidigt har vi från regeringens sida gjort en och annan markering för att visa att de nya direktiven skall gälla redan nu. I och med att det relativt snart kommer en ny läroplan är det självklart att det också kommer att bli nödvändigt att se över kursplanerna för olika ämnen både när det gäller grundskolan och när det gäller gymnasiet.

Ett av skälen till att vi markerar kristendomens betydelse och att det ämnet är så väsentligt är att detta är den stora religionen i vårt land. Det är mycket viktigt att ungdomar får kunskaper om den religionen, men naturligtvis är det lika viktigt att man har en bredd i kompetensen och att man vet vad andra religioner står för, liksom att man är insatt i moral, etik och livsfrågor i vidare bemärkelse. Jag hoppas att vi skall kunna åstadkomma detta.

En knäckfråga i detta sammanhang som jag tycker att man i varje fall skall nämna är att det också handlar om att se till att vi får utbildade lärare. Vi kan skriva vilka kursplaner vi vill, men har vi inte lärarpersonal som kan frågorna får vi bekymmer med undervisningen. Religionskunskap är ett ämne inom vilket vi har haft och har ett och annat bekymmer. Det är nämligen ont om religionskunskapslärare – tyvärr.

Anf. 138 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! Jag tackar för detta ytterligare förtydligande från skolministern, inte minst det sista hon sade. Det är ju allmänt känt att vi har en stor brist på lärare som har kompetens att undervisa i religionskunskap, kristendom, etik och moral. Det är nämligen mycket svåra ämnen. Många lärare som i dag undervisar i dessa livsfrågor känner osäkerhet. Jag tror att det är väldigt angeläget att man så snabbt som möjligt ser till att få kompetenta lärare i dessa ämnen och också en kompletteringsutbildning för de lärare som nu undervisar men som känner osäkerhet och som också i framtiden får ett ansvar.

Det är också angeläget att statsrådet påpekar att det är inom läroplanskommittén som man skall göra de slutliga ställningstagandena, att det är läroplanskommittén som skall göra de slutliga markeringarna av den framtida inriktningen på det här området och att detta innebär ytterligare justeringar när det gäller läroplanen.

Överläggningen var härmed avslutad.

29 § Svar på fråga 1991/92:765 om miljön och biltunnlar

Anf. 139 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Elving Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att stadsplaneringen vad gäller trafiken inte skall skapa en försämrad miljösituation för bilister och kringboende genom exempelvis biltunnlar.

Den ökande biltrafiken under senare årtionden har inneburit att trafiken har blivit det största miljöhotet i våra städer och tätorter. Allt fler människor som bor och arbetar vid trafikleder drabbas av bullerstörningar och luftföroreningar. Vi vet att biltrafiken står för merparten av de luftföroreningar som inte bara är ett växande hälsoproblem, utan även hotar våra byggnader.

För att komma till rätta med trafikens miljö- och hälsoproblem måste vi arbeta med en mängd olika åtgärder. Ett av de mest effektiva medlen är att åtgärda problemen vid källan, dvs. att förbättra fordonen och ställa krav på bränslets egenskaper. Minst lika viktig är emellertid den långsiktiga fysiska planeringen, som anger hur våra bostäder och arbetsplatser skall lokaliseras, hur vägar och järnvägar skall dras etc. En framsynt planering bör bidra till att minska bilberoendet genom kortare avstånd mellan arbetsplatser och bostäder, förbättrade förutsättningar för kollektivtrafik osv. I vårt svenska planerings- och beslutssystem är det *kommunerna* som har huvudansvaret för planeringen av bebyggelseutvecklingen. Denna planering måste naturligtvis samordnas med statliga myndigheters planering, bl.a. trafikverkens. Det yttersta ansvaret för den regionala samordningen ligger på länsstyrelsen. Nästan samtliga kommuner i landet har nu antagit sina första översiktsplaner enligt plan- och bygglagen. Boverket kommer senare i år att till regeringen redovisa en samlad utvärdering och analys av dessa, bl.a. i fråga om hur den planerade bebyggelseutvecklingen förhåller sig till den övergripande trafikstrukturen.

De långsiktiga, förebyggande åtgärderna kan dock inte lösa de akuta trafikproblemen i våra städer och tätorter. Att däcka över trafikleder eller att bygga tunnlar kan i vissa fall vara en framkomlig väg att minska några av biltrafikens skadliga miljöeffekter, främst genom att bullerstörningarna för närboende kan elimineras. Överdäckningar har också fördelar för stadsmiljön, genom att "barriäreffekterna" av stora trafikleder kan minskas och ny mark för samhällsutbyggnad åstadkommas i centrala lägen.

Jag är dock medveten om att biltunnlar också har nackdelar – inte minst vid eventuella olyckor – och kan ge upphov till nya tekniska problem, framför allt vad gäller avgasreningen. Dessa nackdelar måste vägas mot de fördelar som trots allt fås. Längden på tunneln och utformningen av fläktsystem måste givetvis anpassas så att hälsoriskerna för dem som vistas i eller i närheten av tunneln eller invid ventilationsutsläpp minimeras. Den tekniska utvecklingen i fråga om ventilationssystem sker snabbt som en följd av pågående projekt både i Sverige och i övriga Europa. Resultatet av detta arbete måste omsättas i praktiska lösningar och användas i det fortsatta arbetet med en fysisk planering som främjar en god livsmiljö i våra tätorter.

Anf. 140 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Bakgrunden till frågan är uppgifter i massmedia den senaste tiden där bl.a. en

forskare i Göteborg har hävdat att satsningen på tunnlar för trafikleder i våra tätorter inte löser några miljöproblem utan tvärtom snarare förvärrar dem.

Jag håller med statsrådet om att samhällsplaneringen är mycket viktig och att man genom att samlokalisera boende, arbetsplatser, service osv. kan eliminera en hel del av transportarbetet. Men detta är trots allt lösningar på mycket lång sikt som sker genom en förändrad samhällsplanering. Vi måste även tackla de akuta problemen, och det konstaterar också statsrådet i svaret. En av de åtgärder som naturligtvis kan vidtas och som statsrådet inte har berört är en ökad satsning på kollektivtrafiken för att på det viset få effektivare transporter än med bilar.

Jag vill koncentrera mig på den senare delen av statsrådets svar där Görel Thurdin berör den tekniska utveckling som för närvarande äger rum på olika håll, inte minst i Europa, när det gäller problemen med att hantera avgassituationen i just tunnlarna. Jag vill avslutningsvis fråga statsrådet om hon bedömer att den tekniska utveckling som nu är på gång gör att det går att eliminera de problem som man här har pekat på så att vi trots allt kan satsa på denna typ av trafiklösning, som är positiv ur många andra synpunkter.

Anf. 141 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket bra att vi diskuterar dessa frågor. Det är i detta sammanhang också viktigt att peka på att det i dag sker en oerhört kraftig teknikutveckling. Det är i stor utsträckning med hjälp av den som vi skall lösa en mängd miljöproblem.

Jag har varit på stora utställningar där man har visat på just nya ventilationstekniker när det gäller t.ex. biltunnlar. Det finns ett miljöprojekt i Timrå kommun som heter Miljövägen och som har deltagit i vad man kan kalla en världstävling, vilken kommer att redovisas i samband med Riokonferensen. Där har man visat på en överdäckning av E 4-an som också blir en biltunnel. Det har anförts att man eliminerar bullerstörningar men också luftföroreningar i form av stoftpartiklar, och även avgaser kan, beroende på ambitionsgrad, elimineras genom fläktteknik och liknande.

Jag är övertygad om att vi kan klara problemen om vi bara låter tekniken komma till användning och vågar pröva den. Jag tycker också att detta skall komma fram när man bestämmer sig för vilken lösning som skall väljas för våra kommunikationssystem och vår trafikstruktur. När vi utvecklar trafikstrukturen sker löpande miljökonsekvensbeskrivningar, och då skall man naturligtvis i samband med detta även pröva den här typen av lösningar.

Anf. 142 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka Görel Thurdin för det kompletterande svaret. Jag tycker att det är ett mycket positivt svar, som visar att det finns en stark tro i regeringen, som jag delar, att de tekniska problemen när det gäller avgaser i biltunnlar går att lösa. Det är också positivt att Görel Thurdin visar på en långsiktig strategi för att i samhällsplaneringen på sikt försöka bygga bort en del av behovet av pendling och resor i våra större tätorter och därmed på detta sätt minska miljöbelastningen. Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

30 § Svar på fråga 1991/92:714 om uppehållstillstånd för s.k. ERASMUS-studenter

Anf. 143 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Margitta Edgren har frågat mig vilka initiativ jag tänker ta för att det förenklade tillståndsgivandet för uppehållstillstånd genomförs för ERASMUS-studenter.

Jag har för min del kontrollerat de uppgifter Margitta Edgren har lämnat i sin fråga, och jag tror att det föreligger en missuppfattning. Överenskommelser har träffats mellan invandrarverket och universiteten och högskolorna för att underlätta uppehållstillståndsförfarandet för de ERASMUS-studenter, liksom för de COMETT-studenter, som söker sig till vårt land. Invandrarverket har vid förfrågan understrukit att det accepterar det förenklade förfarande som verket har kommit överens om med andra berörda myndigheter.

Anf. 144 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! ERASMUS är EG:s största utbildningsprogram. Syftet är att stimulera samarbete och studentutbyte inom EG, och det är numera öppet även för Sverige och EFTA-länderna. Förhoppningen är att 10 % av våra svenska studenter någon gång under sin studietid skall vara med. Men det betyder också att lika många skall komma utifrån hit till Sverige.

Vid Lunds universitet uppskattar man att detta kommer att innnebära en tilldelning från ERASMUS-byrån i Bryssel på ungefär 200 studerandestipendier, dvs. inte 200 helårsplatser utan 200 individuella platser på minst tre månader och högst ett läsår. Det blir väldigt många studenter.

Jag är mycket glad om utbildningsministern nu kan garantera att jag har fel. De överenskommelser som har träffats med invandrarverket betyder, att när ERASMUS-studenterna har fått sitt antagningsbesked från Sverige skall de gå upp på den svenska ambassaden med detta tillsammans med sitt pass och direkt få ett uppehållstillstånd. Det är innebörden av den överenskommelsen. Men nu har jag fått vittnesmål från verksamheten att SIV bromsar, att man är litet rädd för fusk och har dåliga erfarenheter. Detta har redan nu fått maskineriet att grusa igen. Det ingår också i överenskommelsen att dessa studenter skall komma litet före sitt program för att få en frivillig undervisning i svenska, svensk kultur, politik och historia i poängsatta kurser.

Det betyder att studenterna kommer tre fyra månader innan deras program börjar. Det är den perioden det gäller, och det anses att invandrarverket kanske inte helhjärtat stöder detta. Kan utbildningsministern med hela sitt hjärta garantera att alla problem omedelbart tas om hand?

Anf. 145 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Garantera är ett starkt ord. Vad jag kan garantera Margitta Edgren är att jag kommer att jaga de myndigheter med blåslampa som förhindrar studenter att komma till Sverige för att delta i svenska universitets verksamhet. Sverige har, brutalt uttryckt, inte råd att trassla med sitt studentutbyte. Jag utgår från att alla myndigheter helhjärtat inser det.

Herr talman! För att ytterligare understryka vikten av det ämne Margitta

Edgren tar upp vill jag säga att det är av avgörande betydelse för hela Sveriges internationella arbete både att vi är attraktiva för studenter som vill komma hit och att vi får svenska studenter att resa ut. Det ställer frågan om de svenska språkkunskaperna i blixtbelysning – våra egna elevers förmåga att förstå och tillgodogöra sig undervisning på främmande språk ute i världen och inte minst våra egna universitets förmåga att förmedla undervisning också i andra ämnen än språken på andra språk än det svenska. Klarar vi av att undanröja eventuellt byråkratiskt trassel och att stärka den svenska språkkapaciteten i båda dessa hänseenden, tror jag att det kommer att gå väl för svenska studenter.

Anf. 146 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Jag instämmer i allt vad utbildningsministern har sagt och vill tillägga att här står också Sveriges goda rykte som partner i detta samarbete på spel, om inte överenskommelsen hålls.

Universitet och högskolor har dåliga erfarenheter av tidigare samarbete med invandrarverket. Det finns exempel på att man har dragit ut på behandlingen av ansökan om uppehållstillstånd för studenter så länge, att den kurs som studenten sökte till avslutats för ett halvår sedan.

Jag är nöjd med diskussionen och förväntar mig att detta inte kommer att bli något problem.

Överläggningen var härmed avslutad.

31 § Svar på fråga 1991/92:739 om reglerna för bevarande av skrifter m.m.

Anf. 147 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Olle Schmidt har frågat kulturminister Birgit Friggebo om det skall finnas ett nationellt reservexemplar. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt bestämmelserna i pliktexemplarslagen skall exemplar av allt som trycks i Sverige levereras in till dels Kungl. biblioteket, dels universitetsbiblioteken. Kungl. biblioteket bevarar allt inlevererat material. Reservexemplar skall också bevaras vid universitetsbiblioteket i Lund. Övriga universitetsbibliotek förfogar fritt över det inlevererade materialet.

För närvarande arbetar en särskild utredning med översyn av reglerna för bevarande av skrifter och ljud- och bildupptagningar. Utredningen skall enligt sina direktiv särskilt behandla frågan om det nationella reservexemplaret. Utredningen kommer att lämna sitt betänkande i början av hösten i år. I avvaktan på att utredningens arbete slutförs är jag inte beredd att redovisa något ställningstagande i denna fråga.

Anf. 148 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret. Att frågan inledningsvis ställdes till kulturministern berodde på att jag hade fått det rådet. Det var bra att den kom rätt.

Anledningen till att jag har ställt frågan är den oro som finns vid Lunds universitetsbibliotek och i forskarsamhället i allmänhet över vad som händer med det nationella reservexemplaret. Jag är väl medveten om den utredning som finns. Man frågar sig om det nationella reservexemplaret skall finnas kvar, vad det skall innehålla och var det skall finnas.

Själv anser jag att det är högst rimligt att Sverige har två exemplar av det som trycks i vårt land och av det som svenska förlag trycker utomlands. En viss gallring måste säkert till med tanke på den förändrade mediesituationen, det medges. Det kunde t.ex. räcka om det fanns ett exemplar av oförändrade omtryckningar. Kommunaltryck är en annan kategori som kanske kunde filmas. Men jag tycker inte att det är rimligt att Sverige framgent endast skall få ett pliktexemplar, förmodligen på Kungl. biblioteket i Stockholm, och att detta enda exemplar skall lånas ut, med risk för nötning och för att material försvinner.

Som det är i dag har KB i Stockholm och UB i Lund det huvudsakliga ansvaret för det tryckta ordet i vårt land, som utbildningsministern har redogjort för. KB:s exemplar måste användas inom bibliotekets väggar. Lunds universitetsbibliotek ansvarar för utlåning lokalt och för fjärrlån. Nu är denna ordning hotad dels på grund av platsbrist – det sägs att 1 000 hyllmeter per år får tas i anspråk i Lund –, dels givetvis på grund av kostnadsaspekten.

Rent allmänt tycker jag att alltför mycket koncentreras till Stockholm. Det hoppas jag att utbildningsministern kan hålla med om. Det finns all anledning att slå vakt om det tryckta ordet och forskningsmöjligheter i framtiden men också om Lunds möjligheter att bevara pliktexemplaret intakt. Lund har ju Nordens största universitet. Jag vill fråga utbildningsministern om han delar denna min principiella uppfattning att det är av vikt att forskarmiljön har hög kvalitet också utanför Stockholm.

Anf. 149 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! På den senare frågan kan jag svara ett obetingat ja. Sverige är inte bara Stockholm och skall inte vara bara Stockholm. Vi behöver levande akademiska vetenskapliga miljöer på olika håll i vårt land.

Får jag också understryka den betydelse jag personligen fäster vid att universitetsbiblioteken har goda arbetsvillkor. Jag tillhör dem som tror att biblioteket är och alltid måste vara universitetets hjärta. Att ha väl utvecklade universitetsbibliotek är inte minst av betydelse för doktoranderna, vars antal denna regering strävar efter att öka.

Jag vill också till Olle Schmidt göra en personlig deklaration. Jag kommer inte att medverka till en sådan försämring av bibliotekens verksamhet som skulle kunna äventyra forskningens behov av väl dokumenterat tryckt material.

Anf. 150 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag instämmer till fullo i detta inlägg. Det är glädjande att höra en så precis formulering. Jag tror att det gläder forskarsamhället och biblioteksfolket i vårt land.

Jag vill också påminna utbildningsministern om en annan faktor som kan spela in vid den senare bedömningen. Redaktionen för Svenska akademiens

ordbok finns som bekant i Lund i anslutning till universitetsbiblioteket. SAOB, som den brukar kallas, är ju en mycket utförlig beskrivning av svenskt ordförråd sedan 1521 fram till våra dagar. Trettio och ett halvt band är färdiga. Nio och ett halvt band återstår att skriva. Det innebär att man har en tid på 30–35 år kvar. Utbildningsministern har också fått ett brev om detta från professor Hans Jonsson, som är redaktör och chef för SAOB. Han påpekar i brevet vikten av kopplingen mellan SAOB och Lunds universitetsbibliotek och av att kunna gå in i litteraturen, som han uttrycker saken.

Skulle pliktexemplaret försvinna från Lunds universitetsbibliotek, riskerar man kvaliteten på Svenska akademiens ordbok i framtiden och eventuellt en flyttning till Stockholm. Det är väl inte något scenario som utbildningsministern vill medverka till.

Anf. 151 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Nej, jag vill inte medverka till en koncentration av forskningsmiljöer till Stockholm. Vilka praktiska slutsatser detta leder till när vi väl får se utredningens resultat och har möjlighet att ta del av svaren från de remissinstanser som kommer att få yttra sig, återstår att se. Låt oss återuppta diskussionen när hela beslutsunderlaget ligger på bordet.

Anf. 152 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag vill bara tacka för svaret och avsluta med att koppla på det som utbildningsministern talade om i det förra frågesvaret, nämligen vikten av att Sverige håller en internationellt hög standard när det gäller utbildning. För humanistisk forskning är det av oerhört stor vikt att man har exemplar av tryckta skrifter att gå tillbaka till. Det gäller i synnerhet för humanisterna. Det handlar alltså om boken. I detta fall har man vid Lunds universitet uttryckt en stor oro för vad som skall hända om man förlorar det nationella reservexemplaret i Lund. Som liberal, med en blygsam humanistisk skolning bakom mig, delar jag helt denna uppfattning.

Jag hoppas att utbildningsministern och regeringen är beredda att medverka till att den ordning som nu råder kan få bibehållas, att vi har ett exemplar på KB i Stockholm och ett reservexemplar i Lund. Annars riskerar man den humanistiska högkvalitativa forskningen vid Lunds universitet. Jag vill återigen påminna om att Lunds universitet är Nordens största universitet. Tack så mycket för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

32 § Svar på fråga 1991/92:755 om sexuella trakasserier vid universitet och högskolor

Anf. 153 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Eva Zetterberg har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att komma till rätta med problemet med sexuella trakasserier vid universitet och högskolor.

De två undersökningar som Eva Zetterberg refererar till har genomförts

vid universitetet i Stockholm. Den ena undersökningen är gjord på uppdrag av rektorsämbetet och gäller alla kvinnliga anställda och forskarstuderande vid universitetet. Den andra undersökningen har genomförts av studentkåren och gäller kvinnliga studerande i grundutbildningen.

Som ofta är fallet vid undersökningar av det här slaget är de slutsatser man kan dra behäftade med stor osäkerhet. Några generella uttalanden om antalet sexuella trakasserier vid våra högskolor går därför inte att göra utifrån de redovisade resultaten.

Däremot visar några av de enskilda svaren i undersökningarna att allvarliga övergrepp mot kvinnor har förekommit. Det är självfallet viktigt att åtgärder vidtas för att förhindra detta.

Enligt vad jag erfarit har universitetet i Stockholm också vidtagit ett antal konkreta åtgärder för att komma till rätta med problemet. Som jag ser det ligger ansvaret för att något görs därför i första hand på de enskilda högskolorna.

Det har också visat sig genom undersökningarna vid universitetet i Stockholm att det förekommer mindre trakasserier där man har en bättre balans mellan könen bland de anställda och studerande. Där kvinnorna är i minoritet är problemen som störst visar de aktuella undersökningarna. Därför är jämställdhetsarbetet viktigt i högskolan. En särskild arbetsgrupp skall på mitt initiativ arbeta med att lägga fram förslag till åtgärder som kan förbättra jämställdheten i högskolan. Gruppen leds av riksdagsledamoten Margitta Edgren och skall bl.a. särskilt uppmärksamma frågan om rekrytering till forskarutbildning där kvinnorna är i minoritet.

Jämställdhetslagen skyddar i dag kvinnor i arbetslivet, däremot inte de studerande i högskolan. Till den frågan återkommer jag i en kommande proposition, Fria universitet och högskolor.

Anf. 154 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för sen ankomst till detta svar. Därmed har jag inte hört alla detaljer. Jag vill återkomma till frågan om jämställdhetslagen och tacka för svaret.

Jag uppfattar att frågan om kvinnliga studerande på intet sätt är löst genom jämställdhetslagen. De omfattas inte av samma bestämmelser som kvinnor ute i arbetslivet. De undersökningar som har gjorts och som utbildningsministern refererar till visar mycket tydligt vilket otillräckligt skydd dessa kvinnor har. De svar jag får från utbildningsministern visar att det skydd som man skulle önska inte finns.

Jag efterlyser på nytt vilka konkreta åtgärder man tänker vidta. Jag har svårt att se att utbildningsministern och regeringen skulle vara nöjd med förhållandet. Det är otroligt uppseendeväckande att studerande kvinnor och den kvinnliga personal som finns på universiteten behandlas på det här viset. Jag vill understryka att detta inte är något unikt för universitetsvärlden. Det är vi väl medvetna om.

Just i dag refereras till förhållandena inom SL. Där upplever 20 % av kvinnorna det här problemet. Vi vet att det är likadant på flera andra håll. Det unika är att kvinnorna på universiteten inte omfattas av skyddet. Därför skulle jag vilja be om en ytterligare precisering från utbildningsministern.

Anf. 155 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Som jag sade i slutet av mitt svar överväger vi frågan om jämställdhetslagens förhållande till universitets- och högskolelivet inom ramen för arbetet med en proposition om universitetens och högskolornas framtida förhållanden till staten. Jag hoppas kunna avlämna den till riksdagen mycket snabbt.

När Eva Zetterberg påstår att jag skulle vara nöjd med tingens ordning är det en mild förvrängning av det svar jag nyss har givit. Jag är precis lika upprörd som Eva Zetterberg över att detta sker. Det är och förblir otillständigt när människor trakasseras på grund av sitt kön och för övrigt när människor trakasseras över huvud taget.

Med mitt svar vill jag säga två viktiga saker. Det ena är att ett anständigt förhållande mellan män och kvinnor underlättas om blandningen av män och kvinnor är bättre, bl.a. på våra universitet och högskolor. Margitta Edgrens utredning skall lämna förslag till hur detta kan åstadkommas. Vi går snarare bakåt än framåt i jämställdhetsarbetet i denna del för närvarande. Det är synd och skam, inte minst mot bakgrund av att en mängd intelligenta och begåvade människor inte kommer till sin rätt därför att jämställdheten är otillräcklig.

Det andra är, att i ett sammanhang där vi förväntar oss att universitet och högskolor skall kunna ta ett betydande ansvar för sitt eget arbete, är min uppgift att ställa krav på dem att de skall lösa de problem som de har på sina arbetsplatser. Jag är beredd att gå långt i att ställa kraven, men det är sist och slutligen varje högskola som måste ta itu med de bekymmer människorna där möter på sin arbetsplats. Det ingår i arbetsledningens skyldighet. Jag tycker att studenter och lärare som drabbas av trakasserier med all kraft skall påpeka det för den.

Anf. 156 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Det är bra att slå fast att vi är helt överens om att det grundläggande är att få fram en jämnare fördelning bland studenter, forskare och universitetspersonal. Jag tror också att grunden för att förändra jämställdhetsförhållandena är att få fram en bättre syn på kvinnor därför att de finns representerade på samma sätt som män. Men vi två vet att det sannolikt är långt kvar till dess. I dag är det snarast så, som utbildningsministern själv påpekar, att det går bakåt när det gäller rekrytering till forskare och högre tjänster i stället för motsatsen.

Jag vill återigen fråga hur det är möjligt att man i en promemoria från utbildningsdepartementet slår fast att jämställdhet mellan man och kvinna inte behöver skrivas in i högskolelagen därför att det finns angivet i annan lagstiftning. Det gör ju inte det. Dessa kvinnor omfattas inte av jämställdhetslagen.

Anf. 157 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Precis detta påpekande har flera av dem som den gångna våren har deltagit i en stimulerande och fantasieggande diskussion om högskolornas framtid gjort. Det är mot den bakgrunden som jag ber att få åter-

komma till mina slutsatser när beredningsarbetet om den nya högskolan väl är färdigt.

Anf. 158 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag ser självfallet fram mot den redovisningen för att se vad gruppen kommer fram till. Men jag vill också fråga utbildningsministern om man där också kommer att ta upp aspekten sexuella trakasserier. I dag är jämställdhetslagen alltför tandlös på den punkten. Jag anser att man borde gå mycket längre där. I dag krävs det nästan att det är en form av sexuellt övergrepp för att man skall kunna ta upp det ur jämställdhetslagens aspekter. Jag tycker att det är klart otillförlitligt.

Jag undrar också i vilken mån man är intresserad av att införa en särskild enhet. Jag hörde att det rapporterades om det på den hearing om dessa frågor som genomfördes på utbildningsdepartementet i går. Där påpekade man att det i Holland har funnits, och finns, en särskild enhet som tar till sig de kvinnor som blir utsatta för sexuella trakasserier och försöker att ge dem en mycket konkret hjälp. Finns det några sådana funderingar här?

Anf. 159 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag har all respekt för att riksdagen vill ha besked om regeringens planer innan de föreligger, men jag måste be riksdagen att avvakta intill dess att propositionen kommer.

Dessutom tillhör flera av de frågor Eva Zetterberg berör den utredningssfär som jag har bett Margitta Edgren och sakkunniga med henne analysera noggrant. Jag räknar därför med att kunna redovisa förslaget till riksdagen inte bara vid det tillfälle som jag här har nämnt, nämligen i slutet av våren i anslutning till propositionen om de fria universiteten och högskolorna, utan också kontinuerligt med ett slags viktig anhalt vid de universitets- och forskningspropositioner som kommer att föreläggas riksdagen i februari 1993. Det är på dessa propositioner Margitta Edgrens arbetsgrupp i en första etapp är inriktad.

Anf. 160 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag ser fram mot den rapporteringen och hoppas att man där också tar upp frågan om studerandehälsovården, vilken roll den kan spela och vilket ytterligare stöd den organisationen kan få för att stödja kvinnor som drabbas av sexuella trakasserier.

Jag hoppas också att man kommer att ta vara på den motion som Vänsterpartiet skrev förra perioden om en ny jämställdhetslag där de aspekter som vi tycker saknas i dag skulle kunna tas in.

Jag hoppas också att utbildningsministern har hunnit läsa dagens Aftonblad med en intervju med Ebba Witt-Brattström. Hon rapporterar om just de här förhållandena på universitetet. För att kunna slå sig fram som forskare krävs det, hävdar hon, att man är man. Om man inte är det, krävs det – eftersom det är svårt att göra något åt att man är född till kvinna – att man, förutom att man är duktig forskare, är söt och behagfull. Jag hoppas att utbildningsministern är intresserad av att ändra på att sådana krav ställs så att

kvinnor på ett helt annat sätt kan få samma plats som män i forskning och utbildning.

Anf. 161 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Jag har lyssnat noga på Eva Zetterbergs förslag. Det gläder mig dessutom att Margitta Edgren, som vi har hänvisat till, har lyssnat på denna debatt. Jag är helt övertygad om att vi kommer att vara nöjda båda två när hennes förslag föreligger.

Överläggningen var härmed avslutad.

33 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Förslag

1991/92:19 Riksdagens revisorers förslag angående riksdagen och normgivningsprocessen

Skatteutskottets betänkande

1991/92:SkU19 Räntor och avgifter vid skatteindrivning

Lagutskottets betänkande

1991/92:LU35 Allmänna arvsfonden, m.m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1991/92:SfU10 Invandrar- och flyktingpolitiken

1991/92:SfU11 Befogenheter för invandrarverket vid asylutredning m.m.

1991/92:SfU12 Svenskt medborgarskap m.m.

1991/92:SfU15 Förläggningskostnader

Näringsutskottets betänkanden

1991/92:NU25 Energipolitiska frågor

1991/92:NU28 Ändringar i minerallagen

34 § Kammaren åtskildes kl. 19.21.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen kl. 16.26 och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Tisdagen den 12 maj

1 § Justering av protokoll 1
2 § Framställan om interpellation 1
Tredje vice talmannen
Beslut 1
Meddelande om information från regeringen 1
Tredje vice talmannen
Meddelande om ändringar i dagens föredragningslista 2
3 § Svar på fråga 1991/92:712 om demonstrationsrätten 2
Statsminister Carl Bildt (m)
Inger Lundberg (s)
4 § Svar på frågorna 1991/92:717 och 740 om asylärendenas handläggning 4
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Hans Göran Franck (s)
Lars Andersson (-)
5 § Svar på fråga 1991/92:718 om invandrarverkets medelsförvaltning 6
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Peter Kling (nyd)
6 § Svar på fråga 1991/92:725 om rättshjälpen för asylsökande 8
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Sten Andersson i Malmö (m)
7 § Svar på fråga 1991/92:743 om extra insatser beträffande kulturhistoriskt värdefulla byggnader 9
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Sten Söderberg (-)
8 § Svar på fråga 1991/92:744 om pressmeddelande med anledning av socialförsäkringsutskottets beslut om remiss av viss proposition 10
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Maud Björnemalm (s)
9 § Svar på fråga 1991/92:757 om utländsk dom som grund för utvisningsbeslut 13
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Gudrun Schyman (v)
10 § Svar på fråga 1991/92:760 om asylsökande från Jugoslavienområdet 15
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Ian Wachtmeister (nyd)

11 § Svar på fråga 1991/92:764 om rättssäkerheten i utvisningsärenden ... 18
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Karl-Göran Biörsmark (fp)
12 § Svar på fråga 1991/92:741 om utjämning av löneskillnaderna mellan män och kvinnor ... 21
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Ines Uusmann (s)
13 § Svar på fråga 1991/92:746 om kvinnorepresentationen vid EG-förhandlingarna ... 23
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Karin Starrin (c)
14 § Svar på fråga 1991/92:761 om jämställdhetsperspektiv på unga flickors arbetslöshet ... 25
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Kristina Svensson (s)
15 § Svar på fråga 1991/92:762 om ökad kvinnorepresentation i beslutande organ ... 26
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Ingegerd Sahlström (s)
16 § Svar på fråga 1991/92:763 om medelsindragningarna från kommunerna och jämställdheten ... 30
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Berit Andnor (s)
17 § Svar på fråga 1991/92:766 om vårdnadsbidrag och jämställdheten ... 33
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Margareta Winberg (s)
18 § Svar på fråga 1991/92:708 om EG:s krigsavvärjande betydelse. 35
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Sten Söderberg (-)
19 § Svar på fråga 1991/92:710 om exportgarantier vid försäljning till Ryssland ... 38
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)
Elvy Söderström (s)
Ajournering ... 41
Återupptagna förhandlingar ... 41
20 § Svar på fråga 1991/92:728 om överklaganden av domar ... 41
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Birgit Henriksson (m)
21 § Svar på fråga 1991/92:733 om åtgärder för att bevara de små tingsrätterna ... 44
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
22 § Svar på fråga 1991/92:749 om läkarmedverkan i frivårdsarbetet 44
Justitieminister Gun Hellsvik (m)
Hans Nyhage (m)

23 § Svar på fråga 1991/92:734 om en demokratikommission..... 46
Statsrådet Reidunn Laurén (-)
Sten Söderberg (-)
24 § Svar på fråga 1991/92:750 om kommittén för registrerat partnerskap 47
Statsrådet Reidunn Laurén (-)
25 § Svar på fråga 1991/92:752 om miljöproblem på Nordkalotten . 48
Miljöminister Olof Johansson (c)
Bengt Hurtig (v)
26 § Svar på fråga 1991/92:753 om den planerade Vuotosdammen i Kemiälven 50
Miljöminister Olof Johansson (c)
Bengt Hurtig (v)
27 § Svar på fråga 1991/92:736 om glasskolan i Nybro..... 51
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Lena Öhrsvik (s)
28 § Svar på fråga 1991/92:745 om kursplan för religionskunskap i gymnasieskolan 53
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Göte Jonsson (m)
29 § Svar på fråga 1991/92:765 om miljön och biltunnlar..... 55
Statsrådet Görel Thurdin (c)
Elving Andersson (c)
30 § Svar på fråga 1991/92:714 om uppehållstillstånd för s.k. ERASMUS-studenter..... 57
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Margitta Edgren (fp)
31 § Svar på fråga 1991/92:739 om reglerna för bevarande av skrifter m.m. 58
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Olle Schmidt (fp)
32 § Svar på fråga 1991/92:755 om sexuella trakasserier vid universitet och högskolor..... 60
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Eva Zetterberg (v)
33 § Bordläggning 64

gotab 41489, Stockholm 1992